

Ma'rifat

МАБРИФАТ • ХАЛҚ ЭИЭЛИЛАРИ ГАЗЕТАСИ •

1931 йилдан чиқа бошлаган 2001 йил 17 март, шанба Баҳоси сотувда эркин нархда № 21 (7320)

Болалар нималардан завқланадилар ва қайси ҳолатларда ҳайратга тушадилар? "Йил ўқитувчиси - 2000" республика кўрик-танлови қатнашчиси, Жиззах вилояти Бахмал тумани Шароф Рашидов номидаги 1-ўрта мактаб она тили ва адабиёт фани ўқитувчиси Ферузахон Абдужалилова мана шу каби саволлар устида изланиб, ўқувчиларга қандай пайтларда илм ўрганиш истагини тугдириш мумкинлиги ҳақида ўйлаб жон куйдириб, дарсларни қизиқарли ўтиб келмоқда.

Бурхон РИЗОКУЛОВ олган сурат

ЎЗБЕКИСТОН ЯНА БИР СОҲАДА ИМПОРТЧИДАН ЭКСПОРТЧИГА АЙЛАНДИ

Баҳорги янгиланиш байрами — Наврўз арафасида пойтахтимизда улкан саноат мажмуи ишга тушди. "Ўзбекистон темир йўллари" давлат акционерлик компаниясининг Тошкент йўловчи вагонларни таъмирлаш заводи фойдаланишга топширилди. 15 март куни Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов ушбу мажмуага ташриф буюрди.

Илгари бу завод ўрнида вагонларни депо даражасида таъмирлайдиган мўъжазгина корхона бўлар эди. 1996 йили Ўзбекистон ҳукумати билан Япониянинг Ташқи иқтисодий ҳамкорлик жамғармаси ўртасида кредит битими имзоланди. Мазкур корхонани замонавийлаштириб, йўловчи вагонларни таъмирлаш заводига айлантириш мақсадида Япониядан 6,102 миллиард иен миқдорида кредит олинди. 1998 йили эълон қилинган тендер натижасида эса Япониянинг "Мерубени" корпорацияси бош пудратчи этиб танланди. Қисқа вақт давомида Германия, Япония, Нидерландия, Польша, Буюк Британия, Финляндия ва Канададан замонавий ускуналар, йигирма бешта вагон, эҳтиёт қисмлар келтирилди. Заводга ўрнатилган ускуналарнинг барчаси юқори технологияларга асосланган ҳолда ишлайди.

Заводда айна вақтда 800 киши меҳнат қилмоқда. 2002 йилда корхона тўла қувват билан ишлай бошлагач, ишчилар сони 1280 нафаргача етади. Ушанда йилига 450 тагача вагонни ялпи таъмирлаш мумкин бўлади. Бу йил эса корхона ишчилари 200

дона вагонни таъмирлаш ниятида.

Президент Ислом Каримов янги мажмуа билан танишар экан, аввало, унинг нечоғли фойдалилиги, харажатларни қоплаш имкониятлари ҳақида мутасадди раҳбарларнинг фикри билан қизикди. Қарийб 60 миллион АҚШ доллари сарфланган корхонанинг келажақда қарзни узиш ва фойда келтириш учун имкониятлари етарлими, деган ўринли савол туғилиши табиий. Дейлик, Ўзбекистонда тахминан 1100 дон вагон бор. Тўла қувват билан ишлаганда икки йилда мамлакатнинг завод хизматига эҳтиёжи тугайди. Таъмирланган вагон камиди беш йилдан кейингина янги таъмирга муҳтож бўлади. Демак, хизматни экспорт қилиш, айниқса, қўшни давлатларда харидор топиш керак. Мутасадди раҳбарларнинг таъкидлашича, айна вақтда бу йўналишда фаол иш олиб борилмоқда. Заводда харидор топиш учун имконият катта. Зеро, Марказий Осиёда бошқа бундай корхона йўқ. Аниқроғи, Ўзбекистон вагон таъмирлаш борасида ўзига хос монопол давлатга айланди. Алоҳида таъкидлаш лозим бўлган яна бир муҳим гап шуки, илгари вагонларимиз 50-70 минг АҚШ доллари эвазига Россияда таъмирланар эди. Энди катта миқдордаги валюта ҳам тежаландиган бўлди.

Масаланинг бевосита молиявий томониغا ўтсак, қарзни қай-

(Давоми 2-бетда)

Азиз ёшлар!

Шу кунларда Ўзбекистон Республикаси "Камолот" ёшлар ижтимоий ҳаракати Дастури ва Низоми лойиҳалари муҳокамаси қизгин давом этмоқда.

Ташаббус гуруҳи томонидан бўлиб ўтаётган ёшларнинг йиғилишларида билдирилган таклиф ва мулоҳазалар, ўзгартириш ва қўшимчалар, ҳозиргача келиб тушган таклифлар ўрганиб чиқилди. Ҳаракатнинг Низоми ва Дастури лойиҳалари таклифлар асосида бойитилди.

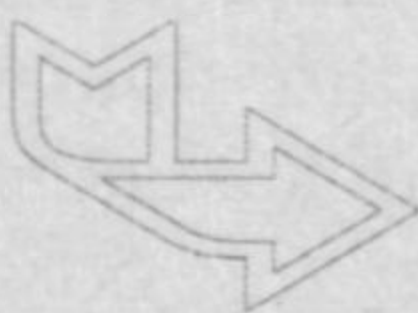
Сизнинг эътиборингизга Ҳаракатнинг Низоми ва Дастури лойиҳаларини ҳавола этмоқдамиз.

Сизлардан ўз фикр-мулоҳазаларингизни ёзма равишда билдиришларингизни сўраймиз.

Сизнинг таклифларингиз, албатта, эътиборга олинади.

Ташаббус гуруҳи

8-9-бетларга қаранг!

Меҳмонхона

Ўқитувчисини қўлида кўтарган халқ

5-бет

Дикқат, сиртқи олимпага!

10-бет

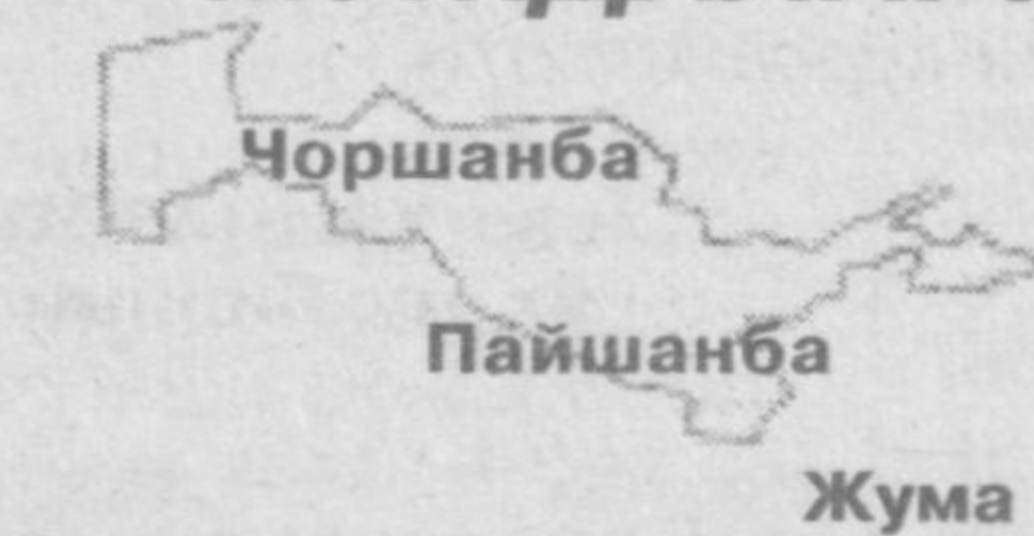
ҚАРОР

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг "Кимё саноатини бошқариш тузилмасини такомиллаштириш чоратадбирлари тўғрисида"ги Қарори чиқди.

КАТТА ТЕАТРДА ТАНТАНАЛИ КЕЧА

Тошкентдаги Алишер Навоий номидаги Давлат академик катта театрида "INTERNET. UZ"—биринчи миллий интернет фестивали якунларига бағишланган тантанали кеча бўлиб ўтди (Газетамизнинг навбатдаги сонларининг бирида айнан шу хусусда батафсил фикр

СЎНГГИ УЧ КУН МУҲДАЛАРИ

юритилади).

ОЛИМЛАР НОМИДАГИ СТИПЕНДИЯ

Ўзбекистон Миллий университети илмий кенгашининг навбатдаги мажлисида фалсафа фани олимлари устози Иброҳим Мўминов ҳамда таниқли адабиётшунос, фан арбоби Ғулом Каримов номидаги сти-

пен-диялар Низоми тасдиқланди.

ЯНГИ ХУЖЖАТЛИ ФИЛЬМ

"Ўзбектеелефильм" киностудияси ижодкорлари томонидан суратга олинган таниқли олима, тиббиёт фанлари доктори, профессор М.Абдуллаҳўжаевага бағишланган хужжатли фильм премьераси бўлиб ўтди.

КЎРГАЗМА

Камолиддин Беҳзод номидаги Миллий расомчилик ва дизайн институтида талабалар асарлари кўرғазмаси ташкил этилди.

Фикрлаётган одам доимий ҳаракатда бўлади. Ҳаракат қилаётганнинг аниқ мақсадлари бўлади. Аниқ мақсад тинимсиз ҳаракатга ундайди. Тинимсиз ҳаракат ранг-баранг фикрларнинг дояси. Бу — ижодкор Шахс ҳаёти.

“Офарин” — йилнинг энг яхши ижодкори” танлови бизга ана шундай шахсларни яна бир бор намоён этиб, ўрнак қилиб кўрсатмоқда. “Офарин” танловининг “Йилнинг энг яхши ёзувчиси” номинацияси бўйича голиблик таниқли ёзувчи Хуршид Дўстмуҳаммадга насиб этди. Адиб бу мукофотга “Бозор” романи, “Ҳижроним мингдир менинг” қисса ва ҳикоялар тўплами ҳамда “Озод изтироб қувончлари” китоби учун лойиқ кўрилди.

Бугунги меҳмонимиз — ўзига хос қалам соҳиби Хуршид Дўстмуҳаммад.

— Авваламбор, юксак мукофот соҳиби бўлганлигиниз билан барча муштарийларимиз номидан қутлаймиз. Айни дамда кўнглингиздан нелар кечмоқда?

— “Офарин” совринининг ўзи эътибор, мукофот. Шу муносабат билан табрикат эшитиш эса мукофот устига мукофот бўлмоқда. Кўнглимдан кечаётган туйғу... ижод тўхтамаса, асарлар яратилса китоб ҳам чиқади, уни ўқийдиганлар ҳам, ҳатто қадрлайдиганлар ҳам топилади. Муҳтарам Президентимиз ташаббуси билан Республикада мана шундай нуфузли мукофотнинг таъсис этилишининг ўзиёқ ижод машаққатларининг қадрлини демаски. Юрт раҳбари ва халқ ижод аҳлини ардоқласа, улар яратган китобларин асарларга офаринлар айтиб турса, ишонинг, ёзувчи-шоирларимиз ўзбек адабиётини дунё адабиётининг юксак чўққиларига олиб чиқадиган асарлар яратишларига ва шу халққа офаринлар олиб келишига шак-шубҳа йўқ!

— Сухбатни анъанавий саволимиздан бошласак. Биринчи муаллимингиз ким?

— Тошкент шаҳрининг ҳозирги Собир Раҳимов тумани ҳудудигаги 11-мактабда саккиз йил ўқиганман. 1958 йили 1 сентябрда биринчи бор синфга олиб киришганда, биринчи қатордаги партани эгаллаб олиб, “Битта ўзим ўтираман!” деб хархаша қилганимда, онам (раҳматли волидамиз бошланғич синфларда муаллимлик қилганлар), биринчи муаллимимиз Ирисали ака Мирвалиев (жойлари жаннатда бўлсин) роса кулишган. Жуда ҳоқисор, фидойи ўқитувчи эдилар...

— Адабиётда устоз-шогирдлик масаласи бугунги кунда бир қадар

унутилгандай. Фафур Фулом, Абдулла Қаҳҳорлар давридаги устоз-шогирд муносабатлари бугун унчалик кузатилмаяпти.

— Бадиий ижодда устоз-шогирдлик бўлмай сира иложи йўқ. Тўғри, Фафур Фулом, Ойбек, Абдулла Қаҳҳор, Миртемир, Шайхзода сингари мўтабар устозлар яшаган даврда бу

қадар яратилган бутун инсоният адабиёти устоз! Тасаввур қиляпсизми?! Навоийдан тортиб бугунги кунда қалам тебратишни бошлаган ёш ижодкоргача ҳам устозлик қилиши мумкин... Айтмоқчиманки, янги фикр бера оладиган, янги шакл-шамойиллар яратишга ундайдиган, бадиий тафаккур оламига янги-

вераман. Ёшларимиз орасида вақтни беҳуда совуриш касаллиги менга жуда оғир ботади. “Ҳа-а, бекорчилик, юрибма-ан...” деган оҳангдаги гапни эшитсам фиғоним фалакка чиқиб кетади. Ҳой, оғайни, ҳозир бекор юрадиган пайтми?! Ишла, бошингни кўтармай, тунлари уйқунг келмай ишла!..

— Сизни адабий танқидчи сифатида ҳам биламиз. Бугунги адабий жараёнга танқидчи сифатидаги баҳорингиз?

— Адабий танқидчиликдан кўнглим тўлмаяпти. Мавзу гиж-гиж, баҳсталаб муаммо истаганча топилади, уларни нега ёзмаймиз, матбуот саҳифаларига олиб чиқмаймиз — сира тушунолмайман. Аксарият жамият бошидан кечираётган ўтиш даврини рўқач қилишдаги, ўтиш даври ўтсин, кейин асар яратамиз, танқидчилик қиламиз,

ЎҚИТУВЧИСИНИ ҚЎЛИДА КЎТАРГАН ХАЛҚ

ҳолат бирмунча бошқачароқ кечган. Мисол учун устознинг айтгани-айтган, ҳатто ижод курсисига ўтирган пайтда ҳам “Абдулла Қаҳҳор нима деркин?” деган хавотир шогирдлар кўнглига гўлгула солиб турган. Бу нечоғли яхши ё ёмон, маъқул ё номаъқуллиги бўлак масала, аммо-лекин ҳозир устоз-шогирдлик муҳити тубдан ўзгариб кетди. Эндиликда шогирд оёққа туриб олгач устози айтган, ўргатган йўл-йўриқлардан юрмай, ўзи фавқуллодга йўналишлар топса, шуниси маъқул назаримда. Бундан хурсанд бўлиш керак. Бизнинг халқимизда ёши бир жойга бориб қолгунча ота-онанинг этаги остидан ўралашиб юриш азалий урф, устозга садоқат борасида ҳам шу урфни маҳкам тутиб олсак, бундай кайфият бадиий ижод руҳига, табиатида зид деб ўйлайман.

Устозни нечоғли ҳурмат қилмай, у кишининг измидан қадам босиб ташқарига чиқмасам... адабиётга ҳам, у кишига ҳам хиёнат қилган бўламан. Қолаверса, ёзувчи учун ўзига

деган гаплар қулоққа чалиниб қолади. Афсуски, бундай кайфиятдаги одам ўтиш даври билан бирга ўзи ҳам ёшини яшаб қўйишини, кейин кеч бўлишини хаёлига келтирмайди...

— Биронтаям роман ўқимасдан филология факультетини тугатиб кетганларни биламан. Улар ҳозир мактабларда дарс беришмаяпти?.. Бугунги китобхонлик ҳақидаги фикрингиз?

— Бу таънали саволда жон бор. Сиз филология факультетига ўқиганларни айтаяпсиз, шу соҳада илмий иш ҳимоя қилган, мутахассисман деган олимлар орасида ҳам роман ўқимаган, умуман, бадиий жараёни кузатмайдиган, ўқиса-да, ўқиганини илғаб ололмайдиганлар учрайди. Бунисига нима дейсиз?! Ўша муаллим мактабда дарс берса ўқувчи унга эргашадими? Адабиётни севиб қоладими? Ўрни келганда айтсам, Жиззахнинг Форишида чекка тоғ қишлоқларидан бирида, оддий ўқитувчи билан гаплашиб, у кишининг адабиётдан хабардорлигини кўриб ҳава-

Меҳмонхона

сим келди, ҳатто уялган жойларим ҳам бўлди. Китобхонлик, мутахассис учунгина эмас, миллатни миллат қиладиган, халқнинг умумий диди, савиясини тарбиялайдиган, янгидан-янги инсоний турмуш даражалари мақомига олиб чиқадиган боқий мўъжиза! Китобхонлик мавзуси “Маърифат” газетасининг мунтазам рукнига айланишини, унга барча муаллимларнинг, ўқувчиларнинг жалб этилишини жуда-жуда хоҳлайман!..

— Ўтган аср адабиётимизга бир назар ташласак. Бир сўз билан айтганда, уни қандай таърифлар эдингиз?

— XX аср ўзбек адабиёти ўз даврининг бадиий тафаккури сифатида тарихда қолади. Улкан адабий мактаб яратилди. Адабиёт қандай бўлиши керак ва қандай бўлмаслиги керак деган саволга истаганча жавоб бера оладиган академияга айланган...

— Буёғи қандай бўлади? Насрнинг очилмаган имкониятлари ҳақида кўп гапирилаяпти...

— Дунёни бадиий идрок этишининг чеки-чегараси йўқ. Замонавий бадиий тафаккур анча илгарилаб кетди. Ҳозирги жаҳон адабий жараёни ҳали биз кўриб, биз эшитмаган, биз “тоғиб” кўрмаган усулларни қўлламоқда, ИНСОННИ ўрганмоқда! Инсон бор экан, имкониятлар уммони тугамайди, унинг адоғига етиш амри маҳол.

— Тилақларингиз.

— Адабиёт бўлмаса инсоният қандай яшар эди, деб сўрашади. Дунёни бадиий идрок этиш тўхтамаса дунё ғоятда ғариблашиб қолади. Бунинг иложи йўқ. Адабиёт йўқ дегани ҳаёт тўхтади дегани! Ватанимиз энди рўшноликка эришиб, айни ижодни гуллаб-яшнатадиган паллада некинликни қўлдан бермайлик. Қолаверса, Наврўз кунлари эзгу тилақлар билан яшайлик. Халқимиз омон бўлсин, муаллимлик жамиятимизнинг энг ардоқли, энг нуфузли касб-корига айлансин! Ўқитувчисини кафтида кўтара олган халқ сира-сира кам бўлмайди!..

Хусан НИШОНОВ
суҳбатлашди

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ “КАМОЛОТ” ЁШЛАР ИЖТИМОЙ ҲАРАКАТИНИНГ НИЗОМИ

— Ҳаракат аъзоси ўз ихтиёри билан унинг сафидан чиқаришларини сўраб ариза берганида;

— Ҳаракат аъзосининг ёши аъзолик ёшидан ўтганида;

— Ҳаракат аъзоси ушбу Низомга зид хатти-ҳаракатларга йўл қўйганида;

— Ҳаракат фаолияти қонуний асосда тугатилганида.

Ҳаракат аъзоларидан чиқариш бошланғич ташкилот йиғилиши қарори билан амалга оширилади.

III. ҲАРАКАТНИНГ БОЛАЛАР ВА ЁСМИРЛАР ТАШКИЛОТИ

10. Ҳаракат таркибида унинг ҳомийлиги асосида ишлайдиган 7 ёшдан 14 ёшгача бўлган ўқувчиларни бирлаштирадиган Болалар ва ёсмирлар ташкилоти тузилади. Болалар ва ёсмирлар ташкилоти Ҳаракат Марказий Кенгаши томонидан тасдиқланган Низом асосида фаолият кўрсатади. У ўз фаолиятини тарбиянинг ўзига хос ёндашув ва усуллари билан фойдаланган ҳолда, болалар ва ёсмирларнинг қалби ва онгига Ҳаракатнинг асосий мақсад-муддаоларини синдиришга қаратади.

IV. ҲАРАКАТНИНГ ТАЪСИСЧИЛАРИ ВА МАСЛАХАТ КЕНГАШИ

11. Ўзбекистон Республикаси “Камолот” ёшлар ижтимоий Ҳаракатини ҳар томонлама қўллаб-қувватлаган, унга доимий амалий ёрдам кўрсатадиган муассаса, идора, бирлашма, корхона ва ташкилотлар вакиллари таъсисчилар сифатида фаолият кўрсатадилар.

12. Ҳаракат таъсисчилари йиғилиши ўз ақл-заковати, ҳаётий тажрибаси билан обрў-эътибор қозонган, ёшлар ҳаётини яқиндан биладиган, улар қалбига йўл топа оладиган танакли сиёсатчилар, иқтисодчилар, маънавий-маърифий соҳаниннг етакчи намояндаларидан иборат бўлган Маслаҳат Кенгашини сайлайди. Маслаҳат Кенгашига унинг аъзолари орасидан сайланган раис раҳбарлик қилади.

Маслаҳат Кенгашининг вазифи ва ваколатлари таъсисчилар йиғилишида тасдиқланган алоҳида Низомда белгилаб қўйилади.

V. ҲАРАКАТНИНГ ОЛИЙ ВА ИЖРОИЯ ОРГАНЛАРИ

13. Ҳаракатнинг олий органи камида беш йилда бир марта чақириладиган Курултой ҳисобланади. Курултой қатнашчилари Ҳаракатнинг жойлардаги бўлимлари йиғилишларида сайланади. Курултой Ҳаракатнинг Маслаҳат Кенгаши, Марказий Кенгаш ташаббуслари билан ёки Ҳаракат аъзоларининг учдан икки қисми талабига кўра чақирилиши мумкин.

14. Курултой Ҳаракатнинг фаолиятига тегишли барча масалалар бўйича қарор қабул қилиш ҳуқуқига эга.

15. Курултойнинг ваколатлари қуйидагилардан иборат:

— Ҳаракатнинг Дастур ва Низомини тасдиқлаш, уларга ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш;

— Марказий Кенгашни сайлаш, унинг ваколатлари ва вазифаларини белгилаш;

— Ҳаракат Назорат-тафтиш комиссиялари тўғрисидаги Низомни тасдиқлаш, унга ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш, Марказий назорат-тафтиш комиссиясини сайлаш;

— Марказий Кенгаш ва Марказий назорат-тафтиш комиссиясининг ҳисоботларини эшитиш ва тегишли қарорлар қабул қилиш;

— Ҳаракатнинг истиқболдаги режаларини белгилаш, Марказий Кенгаш ва унинг Ижроия Кўмитаси ҳамда делегатлар томонидан киритилган тақлифларни кўриб чиқиш.

16. Курултой Ҳаракат таркибидаги барча ташкилотларнинг фаолиятини мувофиқлаштириш ва раҳбарлик қилиш учун 40-60 кишидан иборат Ҳаракатнинг Марказий Кенгашини сайлайди.

17. Марказий Кенгаш ваколатлари доирасига қуйидагилар киради:

— Курултой оралиғида Ҳаракат олдига қўйилган барча вазифалар ижросини таъминлаш, Дастур талабларини амалга ошириш, жойлардаги ташкилотлар, жумладан, Болалар ва ёсмирлар ташкилотларининг ишларини такомиллаштириш учун норматив ҳужжатлар ишлаб чиқиш, уларнинг бажарилишини назорат қилиш, тарбиявий ишлар билан боғлиқ тадбирларни ташкил этиш, давлат ва нодавлат ташкилотлари билан узвий алоқаларни таъминлаш, Ижроия Кўмита фаолиятига раҳбарлик қилиш, Марказий Кенгашнинг ишчи аппарати ва штат бирликларини тасдиқлаш.

18. Марказий Кенгашга унинг таркибидан сайланган раис раҳбарлик қилади.

Раис ваколатларига қуйидагилар киради:

— Ҳаракатнинг фаолиятини, унинг Ижроия Кўмитаси, матбуот нашрлари ишчи ташкил қилиш, жойлардаги бўлимлар ишини мувофиқлаштириш, Ҳаракат органлари томонидан қабул қилинган қарорларнинг бажарилишини таъминлаш, кадрлар билан ишлаш, турли идора ва муассасалар, хорижий мамлакатларнинг вакиллари билан муносабатда Ҳаракат номидан иш юритиш.

Марказий Кенгаш раиси лавозимига кўра, Маслаҳат Кенгаши таркибига киради.

19. Марказий Кенгаш ўз ишчи органи - 10-15 кишидан иборат Марказий Кенгашнинг Ижроия кўмитасини сайлайди. Ижроия Кўмита аъзоларининг сони, уларни сайлаш тартиби, ваколат ва вазифалари, йиғилишларини ўтказиш муддати Марказий Кенгаш томонидан белгиланади. Ижроия Кўмита таркибига раис, унинг соҳалар бўйича ўринбосарлари, Ёшлар муаммолари институтининг ректори, Ҳаракат матбуот органларининг раҳбарлари, Марказий Кенгаш аппаратининг тегишли бўлим бошлиқлари киради.

Марказий Кенгашнинг Ижроия Кўмитасига Марказий Кенгаш раиси раҳбарлик қилади.

Ҳаракатнинг Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳри бўлимлари раҳбарлари лавозимларига кўра Марказий Кенгаш таркибига киради.

20. Курултой, Марказий Кенгаш ўз ишида жами аъзоларининг учдан икки қисми иштирок этган тақдирдагина ваколатли ҳисобланади. Ушбу органлар томонидан қабул қилинадиган қарор ва фармойишлар аъзоларининг кўпчилиги овоз берган тақдирда қабул қилинади.

21. Ижроия Кўмита Марказий Кенгашга бўйсунеди. Ижроия Кўмита раиси бир йилда камида икки марта кўмита фаолияти ҳақида Марказий Кенгаш олдига ҳисобот беради.

VI. ҲАРАКАТНИНГ ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ, ВИЛОЯТЛАР, ТОШКЕНТ ШАҲРИ, ТУМАНЛАР ВА ВИЛОЯТГА БЎЙСУНУВЧИ ШАҲАРЛАР БЎЛИМЛАРИ

22. Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар, Тошкент шаҳри, туманлар ва вилоятга бўйсунувчи шаҳарлар бўлимлари Ҳаракатнинг жойлардаги бўлимлари ҳисобланади. Жойлардаги бўлимлар Ҳаракатнинг Ижроия Кўмитасига бўйсунеди ва ҳисобот беради. Бу бўлимлар-

нинг юқори органи камида икки ярим йилда бир марта чақириладиган Конференция ҳисобланади.

23. Ҳаракатнинг Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар, Тошкент шаҳри бўлимлари ҳамда уларга бўйсунувчи ва ҳисобот берувчи туман ва шаҳар бўлимлари юридик шахс мақомига эга бўлади.

24. Конференция оралиғида жойлардаги бўлим ишини ташкил этиш учун Кенгаш ва Ижроия Кўмита сайланади. Кенгаш ва Ижроия Кўмита аъзоларининг сони, ваколатлар доираси ва ушбу органлар раҳбарларининг ваколатлари Ҳаракатнинг Низомига зид бўлмаган тегишли бўлим Низомида белгиланади.

VII. ҲАРАКАТНИНГ БОШЛАНҒИЧ ТАШКИЛОТЛАРИ

25. Ҳаракатнинг негизи – бошланғич ташкилотдир. Бошланғич ташкилотлар мактаблар, лицей-коллежлар, олий ва ўрта махсус ўқув юртлари, ташкилот ва муассасалар, меҳнат жамоалари, ҳарбий қисмлар, ҳарбий ўқув юртлари, давлат ҳокимияти ва бошқарув, ҳуқуқ-тартибот органларида таъсис йиғилиши қарори билан тузилади. Ҳаракат ва Низомига зид бўлмаган Фаолият тартиби асосида иш юритади.

26. Ҳар бир бошланғич ташкилотнинг бир йилда камида бир марта ўтказиладиган умумий ҳисобот йиғилишида кўпчилик овоз билан сайланадиган етакчи бўлади.

27. Бошланғич ташкилотлар коллеж, лицей ва бошқа ўқув юртларида ҳамда ташкилот ва муассасалар, меҳнат жамоалари, ҳарбий қисмлар, ҳарбий ўқув юртлари, давлат ҳокимияти ва бошқарув, ҳуқуқ-тартибот органларида ўзининг бўлинма гуруҳларига, олий ўқув юртларида эса факультет гуруҳларига эга бўлади. Бошланғич ташкилотлар Ҳаракатнинг шаҳар ва туман бўлимларига бўйсунеди ва уларга ҳисобот беради.

Бошланғич ташкилотларда иш Ҳаракатнинг бевосита маош олиб ишлайдиган етакчилари билан бирга жамоатчилик асосида фаолият юритадиган фаоллар иштирокида ташкил этилади.

28. Бошланғич ташкилотларга Ҳаракатнинг Марказий Кенгаши Ижроия Кўмитаси қарорига биноан Ҳаракат аъзоларининг сонини инobatга олган ҳолда юридик шахс мақоми берилиши мумкин.

29. Бошланғич ташкилотларда, аъзоларнинг сонидан келиб чиққан ҳолда, тўққиз кишигача бўлган таркибда Кенгаш сайланиши мумкин.

VIII. ҲАРАКАТНИНГ МУЛКИ ВА МОЛИЯВИЙ АСОСИ

30. Ҳаракатнинг молиявий манбалари: — таъсисчилардан тушадиган маблағлар;

— мамлакатимиздаги ва хорижий ҳомийлардан тушадиган маблағлар;

— давлат томонидан бериладиган кўмак маблағлари;

— Ҳаракат аъзоларининг ўз ихтиёри билан берадиган хайрия маблағлари;

— ёшлар лойиҳаларини амалга ошириш учун бериладиган мақсадли кредитлар;

— Ҳаракатнинг ўз матбуот нашрларидан тушадиган маблағлар.

31. Ҳаракат ва унинг бўлимлари томонидан қурилган, сотиб олинган ёки қонунда белгиланган тартибда уларга берилган жамоат, ижтимоий-маиший ва бошқа объектлар, шунингдек, транспорт воситалари, хўжалик анжомлари ва бо-

шқа кўчар ҳамда кўчмас мулк ташкилотнинг мулки ҳисобланади.

32. Ҳаракат ўз мулки бўлган объектларни қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда вақтинчалик ёки доимий фойдаланиш учун юридик ва жисмоний шахсларга беришга, ижарага топширишга, гаровга қўйишга, ўз тасарруфидан чиқаришга, шунингдек, қонун ҳужжатларига мувофиқ ушбу мол-мулк билан боғлиқ бошқа битимлар тузишга ҳақлидир.

33. Ҳаракат Ўзбекистон Республикаси банкларида ўз ҳисоб рақамига ҳамда Ташқи иқтисодий алоқалар миллий банкида валюта ҳисоб рақами очиб ҳуқуқига эга.

34. Ўқувчи ва талаба ёшларга бериладиган махсус стипендия ва грантлар, турли ўқув олимпиадалари, универсиадалар, кўрик-танловлар, фестиваллар ва бошқа тадбирлар учун ажратиладиган маблағлар Ҳаракат орқали ўтказилади ва бу борадаги масъулият Ҳаракат зиммасига юклатилади.

IX. ҲАРАКАТНИНГ НАЗОРАТ-ТАФТИШ КОМИССИЯЛАРИ

35. Ҳаракатнинг Марказий назорат-тафтиш комиссияси Курултойда, жойлардаги бўлимларнинг Назорат-тафтиш комиссиялари конференцияларда, бошланғич ташкилотларнинг тафтиш комиссиялари эса умумий йиғилишларда кўпчилик овоз билан сайланади ва уларга ҳисобот беради.

36. Марказий назорат-тафтиш комиссияси Ҳаракатнинг барча даражадаги бўлимларида, жойлардаги Назорат-тафтиш комиссиялари эса ўз ваколатлари доирасида ушбу Низомга риоя қилинишини, бюджет ижросини, молия-хўжалик фаолиятини текширади ва Назорат-тафтиш комиссиялари тўғрисидаги Низомда белгиланган бошқа вазифаларни амалга оширади.

X. ҲАРАКАТНИНГ ХАЛҚАРО ФАОЛИЯТИ

37. Ҳаракат хорижий ёшлар ташкилотлари билан ҳамкорлик қилади.

38. Ҳаракат хорижий мамлакатлар билан ёшлар ва болалар гуруҳлари делегацияларини айирбошлаш, ёшларнинг халқаро анжуманлар, конференциялар, кўрик-танловлар, фестиваллар ва спорт мусобақаларида иштирок этишини, шунингдек, ёшлар туризмининг ривожлантириш, ёшлардан иборат сайёҳлар гуруҳларини ташкил этиш ва уларни хорижий мамлакатларга юбориш масалалари билан ҳам шуғулланади.

XI. ҲАРАКАТНИНГ РАМЗИЙ БЕЛГИЛАРИ

39. Ҳаракат ўзининг рамзий белгиларига, тегишли кўкрак нишонига, гуруҳ ва бошланғич ташкилотлари гувоҳномага эга бўлиши мумкин.

40. Рамзий белги, кўкрак нишони ва гувоҳнома Марказий Кенгаш томонидан тасдиқланади.

XII. ҲАРАКАТНИНГ НИЗОМИГА ЎЗГАРТИРИШЛАР ВА ҚЎШИМЧАЛАР КИРИТИШ ТАРТИБИ

41. Курултойлар оралиғида Ўзбекистон Республикасининг амалдаги қонунчилигидан келиб чиқиб, Ҳаракат Низомини ва Дастурига ўзгартириш ва қўшимчалар фақат Марказий Кенгаш қарори билан киритилиши мумкин.

XIII. ҲАРАКАТНИНГ ТУГАТИЛИШИ

42. Ҳаракат Курултой қарорига биноан ёки суд қарори билан тугатилиши мумкин.

43. Ҳаракат фаолияти тугатилганда унинг мулки ва ҳуқуқий мажбуриятлари амалдаги қонунчиликка асосан Курултойнинг қарорига кўра ҳал этилади.

**Ўзбекистон Республикаси
“Камолот” ёшлар ижтимоий
Ҳаракатининг манзили:
Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси,
11-уй.**

ДИҚҚАТ, СИРТҚИ ОЛИМПИАДА!

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1993 йил 5 декабрдаги "Ўзбекистон ўқувчи-ёшларини рағбатлантириш чоралари тўғрисида"ги фармони бажариш ва ўқувчиларнинг физика, математика, иқтисодий билим асослари ва кимё фанларига бўлган қизиқишларини орттириш, масофадан туриб ўқитиш ҳамда халқаро олимпиадаларга танлаш имкониятларини кенгайтириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги, Ўзбекистон Республикаси Телерадиокомпанияси, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ҳамкорликда физика, математика, кимё, иқтисодий билим асослари фанларидан сиртқи телевизион олимпиада ўтказмоқда.

Олимпиадада умумий ўрта таълим мактаблари, академик лицей, касб-хунар коллежлари ўқувчилари қатнашадилар. Олимпиада уч босқичда (март, апрел, май ойларидан) ўтказилади. Куйида физика, математика, кимё, иқтисодий билим асослари фанларидан 1-босқич савол ва топшириқларини ҳавола этамиз.

**ФИЗИКА
8-СИНФ**

1. Гидравлик пресс поршенларининг юзаси 100 ва 10 см² га тенг. Катта поршен устига 80 кг массали юк қўйилса, кичик поршен қандай баландликка кўтарилади?

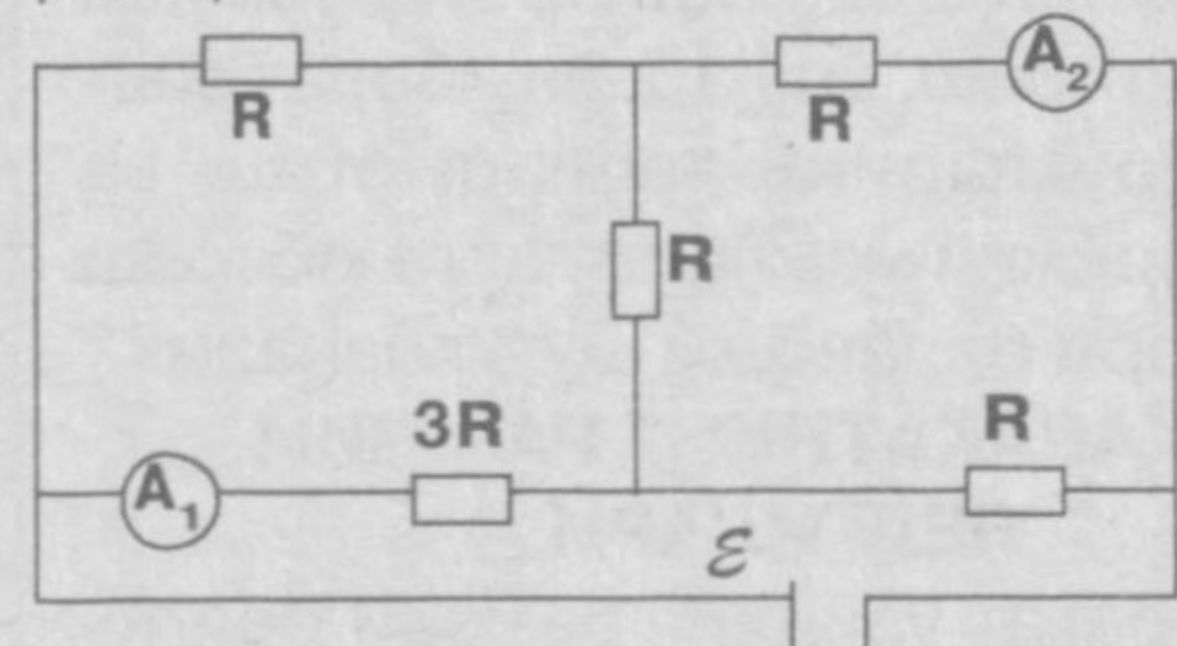
2. Суюқлик ичида ҳаво пуфакчаси бор. Идиш доимий тезлаши билан ҳаракатлана бошла, пуфакча қайси томонга ҳаракатланади?

3. Тароз елкаларига массалари тенг бўлган иккита юк осилган. Юклардан бирининг зичлиги ρ₁ бўлган суюқликка, иккинчисини зичлиги ρ₂ бўлган суюқликка ботирилганда мувозанат сақланади. Юклар зичликлари нисбатини топинг.

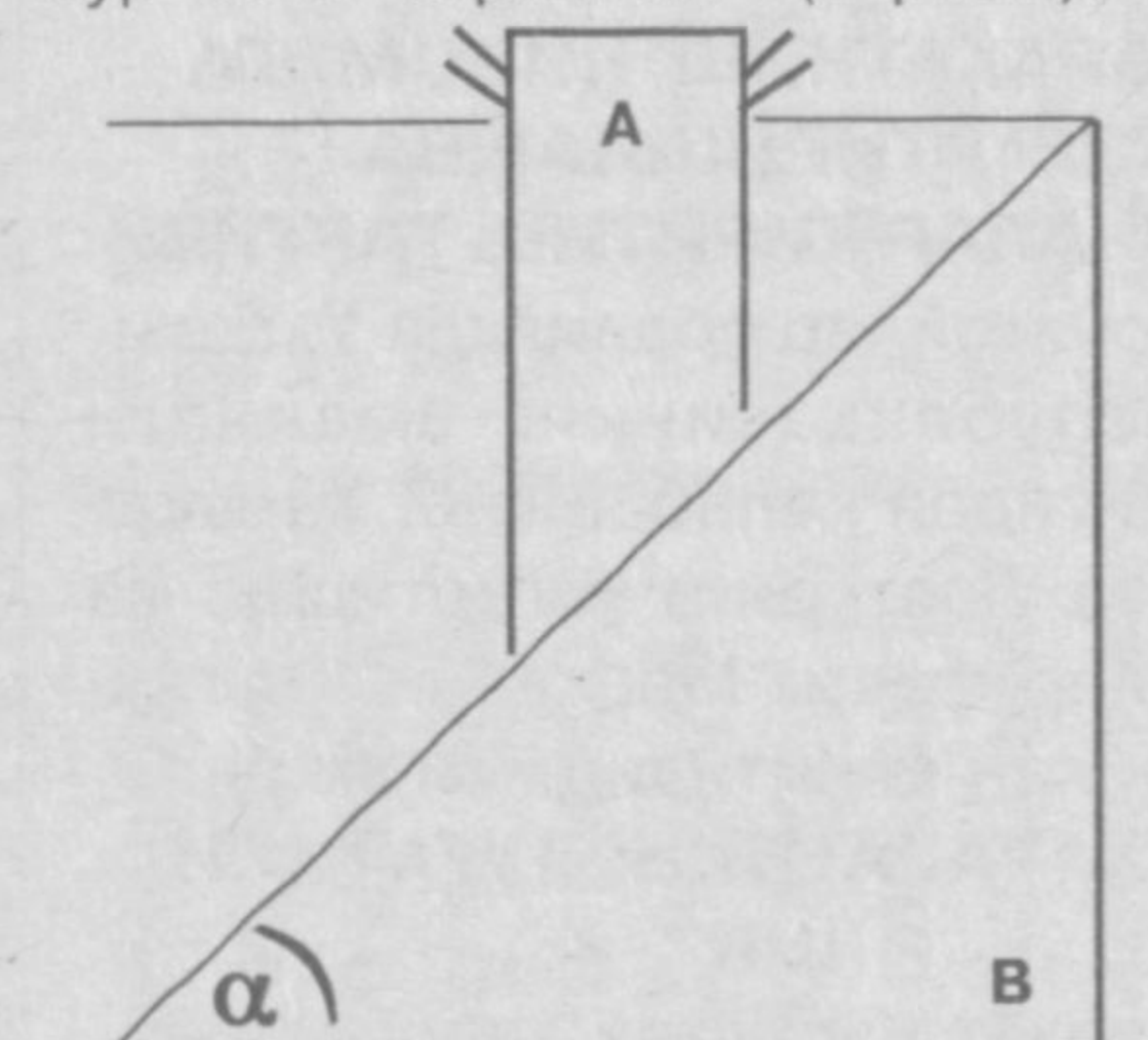
4. Сув тагидан қуёш 60° бурчак остида кўринади. Қуёшнинг горизонтдан баландлиги қанчага тенг? n=1,33

**ФИЗИКА
9-10-СИНФ**

1. Расмда кўрсатилган схемада A₁ амперметр J₁ токни кўрсатса, A₂ амперметрнинг кўрсаткичини топинг. Асбоблар ва манба идеал деб олинсин (1-расм).

2. Системадаги А стержень ва В понанинг тезлашишлари топинсин. Пона массасининг стержень массасига нисбати n ва бир-бирига тегиб турувчи юзлар орасида ишқаланиш йўқ. Бурчак α берилган. (2-расм).

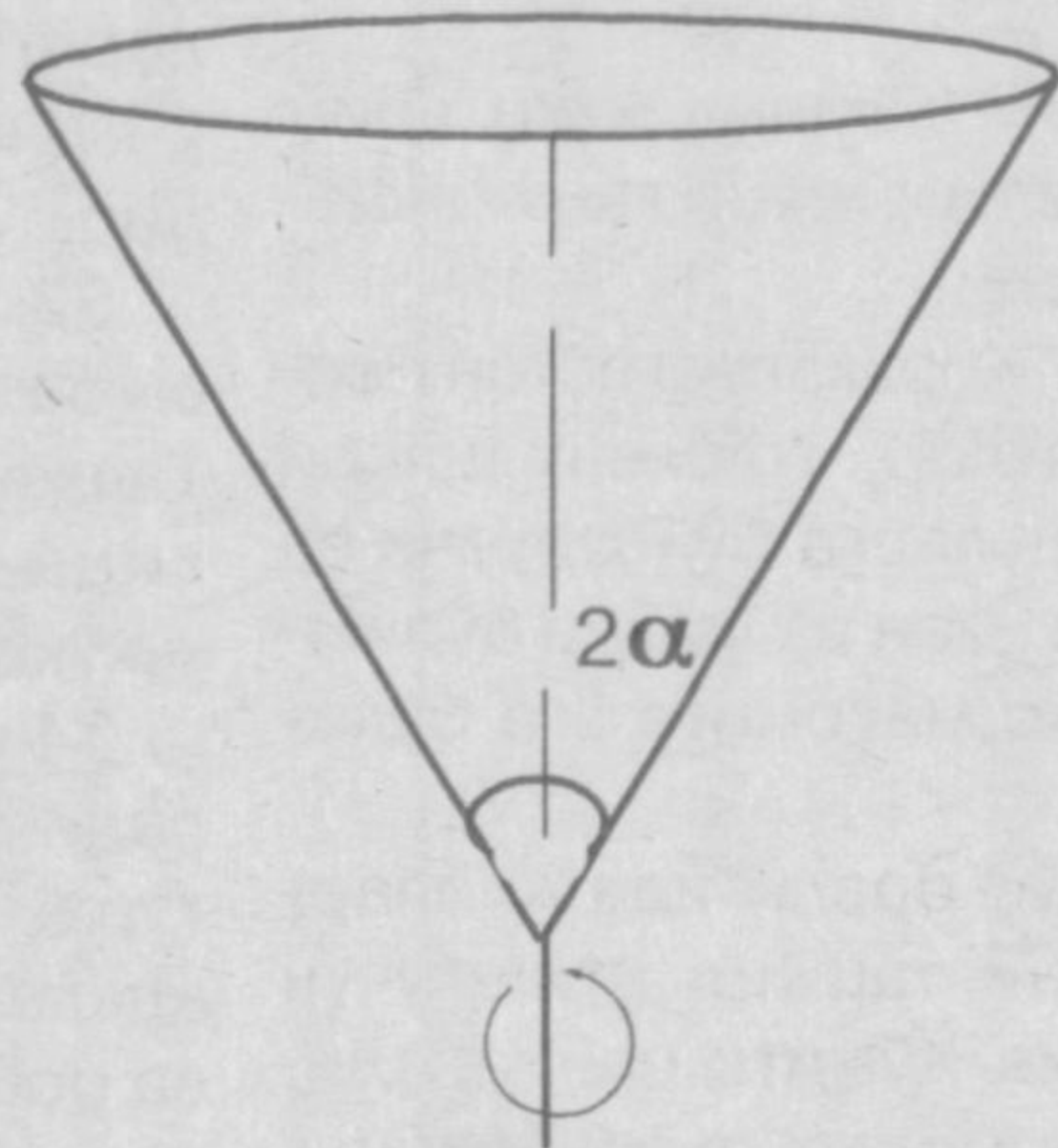

3. Массаси 10 кг. ва узунлиги 1,5 м бўлган силлиқ занжирни баландлиги 1,5 м бўлган столга тортиб чиқариш учун қандай иш бажариш керак?

4. Диаметри 10 см бўлган шиша найнинг паст томони пластика билан беркитилиб сувга вертикал ҳолатда 50 см чуқурликка ботирилган. Пластикага қандай куч қўйилганда у шиша найдан ажратилади?

5. Вертикал жойлашган ва учидаги бурчак 2α=90° бўлган

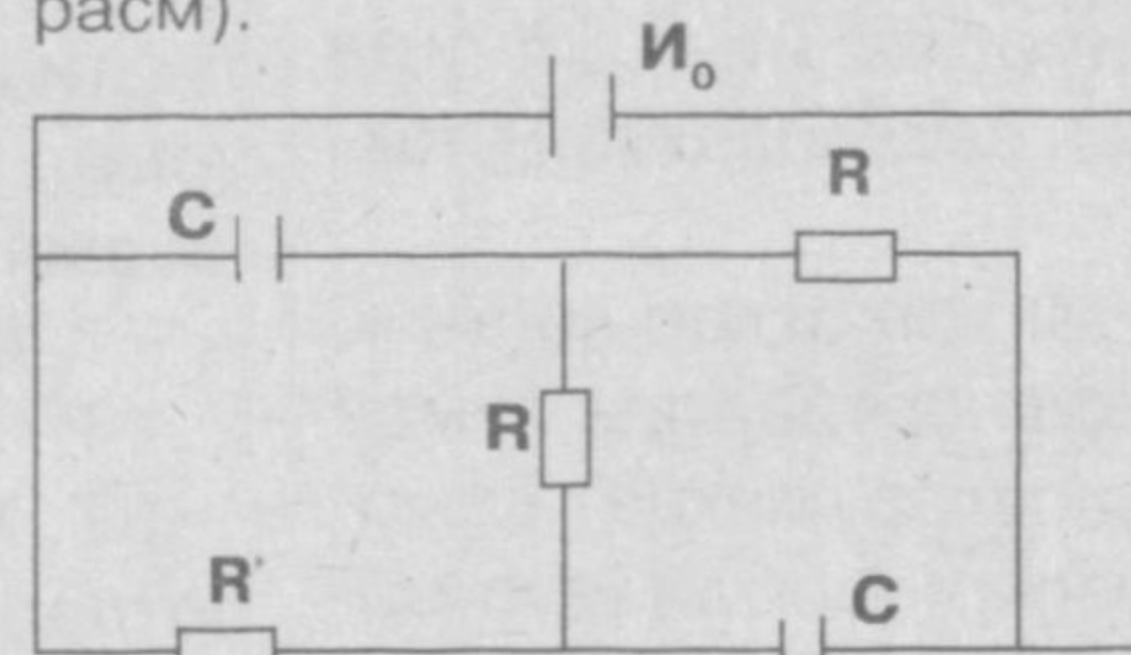
конус ичига шарча солиб айлан-тирилади. Шарча билан конус сирти орасидаги ишқаланиш коэффициентини μ=0,20, конуснинг бурчак тезлиги ω=7 рад/с бўлса, жисм конус учидан энг камда қанча масофада бўлиши мумкин? (3-расм).

**ФИЗИКА
11-СИНФ**

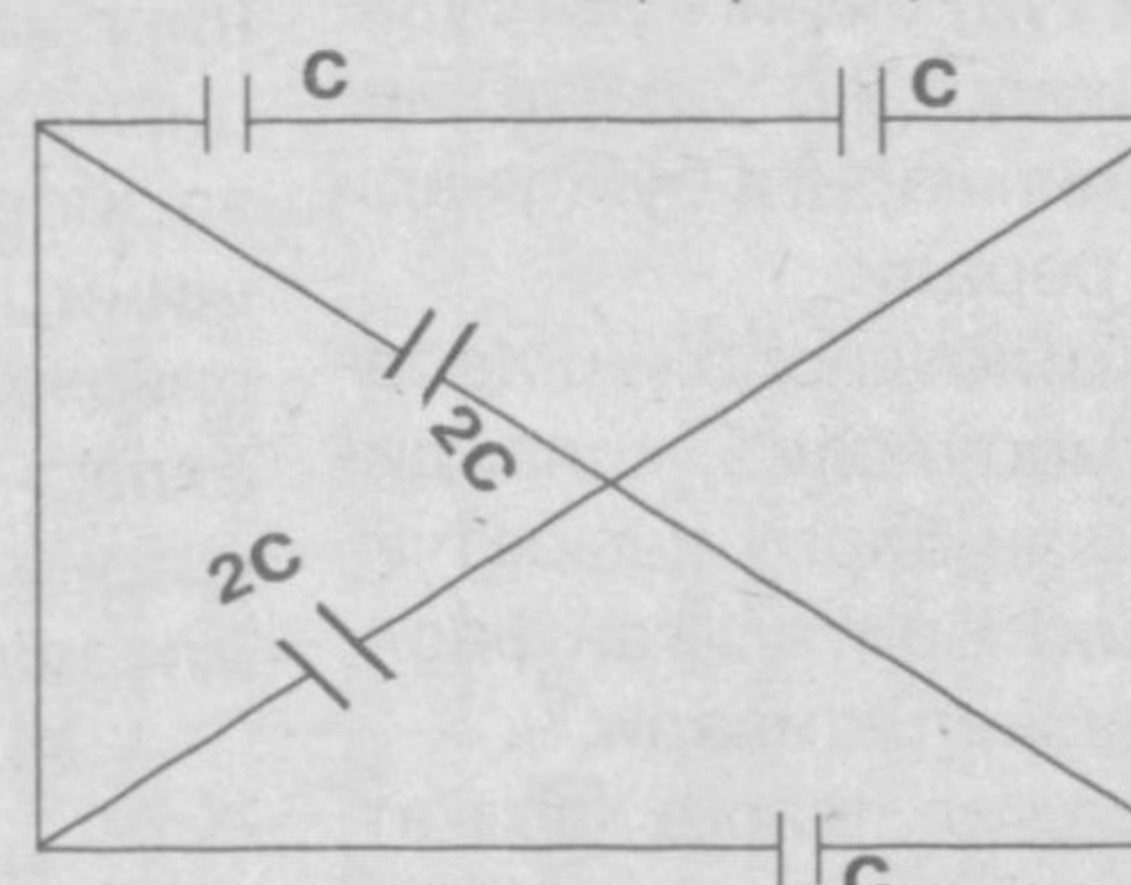
1. Фабрика трубадининг узунлиги 50 м бўлиб, ундан t₁=60° С температурали тутун ҳавога сўрилиб чиқади. Трубада сўришни юзага келтирувчи статик босим Р.ни аниқланг. Ҳавонинг температураси t₂=10°С. Ҳавонинг зичлиги ρ=1,3 · 10⁻³ г/см³ га тенг.

2. Радиуслари r₁=1 см ва r₂=2 см бўлган ва бир-бирдан 1 м масофада жойлашган металл шарларнинг бири ЭЮК=3000 В бўлган манбанинг мусбат кутбига, иккинчиси манфий кутбига уланган. Шарлар қандай куч билан ўзаро таъсирлашади?

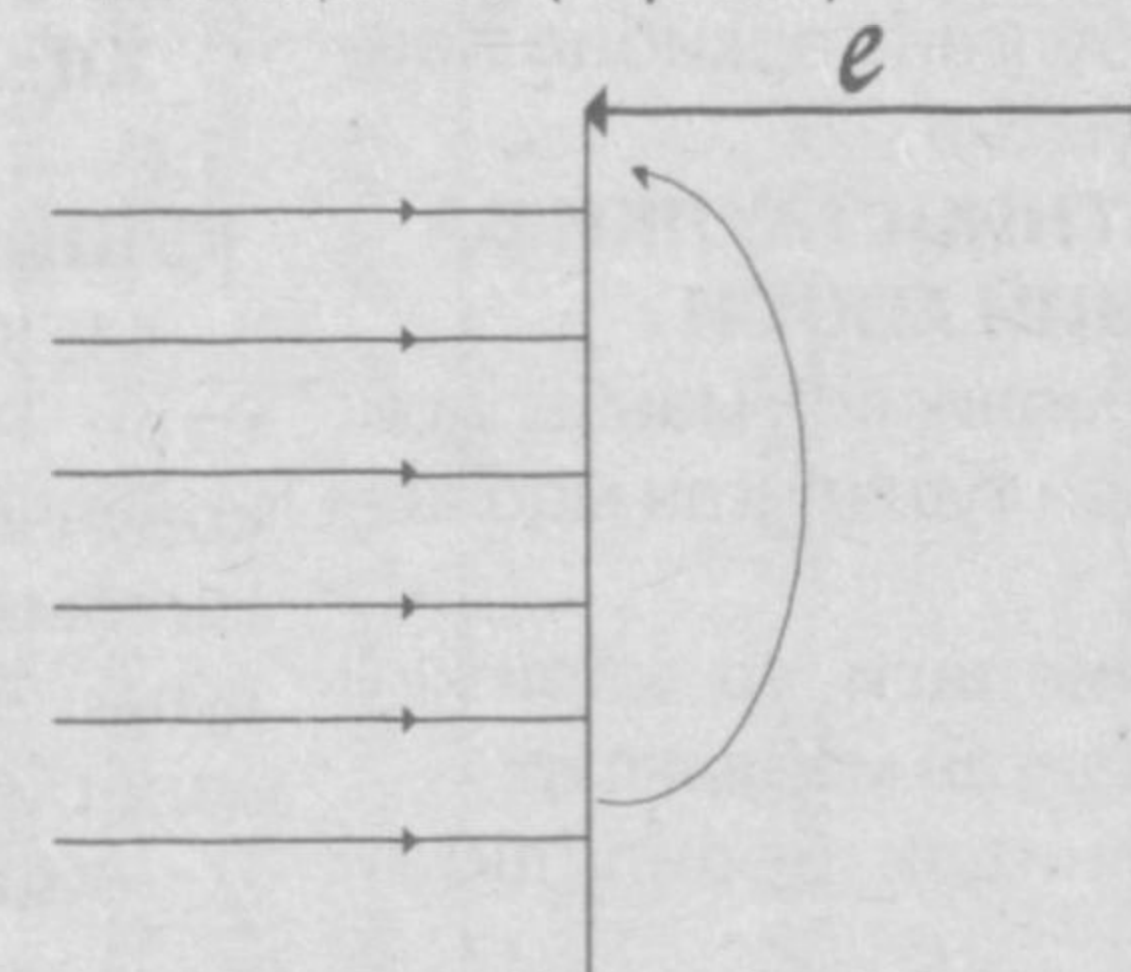
3. Схемадаги конденсаторлар қопламаларидаги зарядларни аниқланг. Занжир U₀ кучланшли манбага уланган. (4-расм).

4. Схемадаги конденсаторлар батареясининг умумий сими топинг. (5-расм)

5. Синдириш кўрсаткичи 1,41 бўлган шишадан ясалган ярим шарга параллел нурлар тушмоқда. Ундан L=4,82 см масофада экран жойлашган. Агар шарнинг радиуси R=2 см бўлса, экрандаги ёруғ доғнинг ўлчамини аниқланг. (6-расм)

**МАТЕМАТИКА
8-СИНФ**

1. Кўпайтувчиларга ажратинг x²+4
2. Тенгламани ечинг x(x+1)(x+2)(x+3)+1 = 25
3. Исботланг

$$\frac{1}{2^2} + \frac{1}{3^2} + \dots + \frac{1}{100^2} < \frac{99}{100}$$

4. Тўғри бурчакли учбурчак томонларининг узунликлари бутун сонлар билан ифодаланади. Берилган учбурчакнинг

юзи ҳам бутун сон билан ифодаланишини кўрсатинг.

5. Оғирликлари 1² г, 2² г, 3² г... 81² г бўлган 81 та тош берилган. Шу тошларни уч гуруҳга ажратингки, уларнинг массалари тенг бўлсин.

**МАТЕМАТИКА
9-СИНФ**

1. Агар a, b, c лар натурал сонлар ва

$$\frac{a}{b} + \frac{b}{c} + \frac{c}{a} = 3$$

бўлса a · b · c бирор натурал соннинг куб эканлиги кўрсатилсин.

2. Куйидаги x²⁰⁰⁰ + y²⁰⁰⁰ + z²⁰⁰⁰ = u²⁰⁰¹ тенгламанинг чексиз кўп натурал ечимлари топилсин.

3. Периметри 6 см бўлган ихтиёрий учбурчак юзи S ≤ √3 эканлиги исботлансин.

4. Юзи √3 см² бўлган ихтиёрий учбурчак периметри куйидан қандай мусбат сон билан чегараланган? Юқоридан-чи?

5. Куйидаги x ≤ y ≤ z тенгсизликларни қаноатлантирувчи ва

$$\frac{1}{x} + \frac{1}{y} + \frac{1}{z}$$

йиғинди натурал сон бўлган барча x, y, z лар топилсин.

**МАТЕМАТИКА
10-11-СИНФ**

1. Ихтиёрий натурал n учун a_n=n²+n+1 формула билан ифодаланган a₁, a₂, a₃,... кетма-кетликнинг исталган иккита кўшини ҳадлари кўпайтмиси берилган кетма-кетликнинг бирор ҳадига тенглиги кўрсатилсин.

2. ABC учбурчакнинг BC томони ўртаси D нукта бўлсин. Агар E нукта BC ни 2:1 нисбатда бўлиб, <ADC=<BAE бўлса <BAC топилсин.

3. Барча мусбат x ва y лар учун (x+y)((f(x) - f(y))= f(x²) - f(y²)) тенгламани қаноатлантирувчи барча f функциялар топилсин.

4. Периметри 2 см бўлган учбурчак томонлари a, b, c бўлса,

$$a^2 + b^2 + c^2 + 2 abc < 2$$

эканлиги кўрсатилсин
5. Агар 0 ≤ a, b, c, d ≤ 1 бўлса, ab+bc+abcd-a-b-abcd ифоданинг максимал қийматини топинг.

**ИҚТИСОДИЙ БИЛИМ
АСОСЛАРИ
8-9-СИНФ**

1. Фирма қундалиқ товар ишлаб чиқариш ҳажмини 2000 донадан 2400 донага кўпайтириш натижасида, фирмада ишловчилар сони 20% га, товар нархи 40% га оширилди. Фирмада меҳнат унумдорлиги қандай ўзгарди?

2. Уч ой давомида тижоратчининг 20000 сўм сармояси 6000 сўм фойда келтирди. Бу тижоратчининг 100000 сўм сармояси 2 ой давомида қанча фойда келтирган бўлар эди?

3. Агар Британия 1 фунт стерлингининг нархи 1,42 АҚШ доллари бўлса, нархи 15 АҚШ доллари бўлган компакт диск сотиб олиш учун қанча фунт стерлинг тўлаш керак?

4. Фирманинг ишлаб чиқариш ҳаражатларига нисбатан рентабеллиги 50 фоизини, йиллик умумий ҳаражатлари эса 27,5 млн. сўмни ташкил қилди. Фирманинг йиллик фойдаси қанча бўлган?

5. Ўқув қуроллари бозорида дафтарга бўлган талаб ва таклиф миқдори куйидаги жадвалда берилган:

1 дона дафтар нархи (сўмда)	30	40	60	100
Талаб миқдори (минг донада)	40	30	20	0
Таклиф миқдори (минг донада)	0	30	60	120

а) Жадвалдан фойдаланиб, талаб ва таклиф чизикларини кўринг.

б) Дафтарнинг мувозанат (бозор) нархини топинг.

**ИҚТИСОДИЙ БИЛИМ
АСОСЛАРИ
10-11-СИНФ**

1. Бир мамлакатда 15 млн. иш билан банд аҳоли бир йилда 16,5 млрд. долларлик ялпи миллий маҳсулот ишлаб чиқаради. Иккинчи мамлакатда эса 25 млн. иш билан банд аҳоли бир йилда 30 млрд. долларлик ялпи миллий маҳсулот ишлаб чиқаради. Қайси мамлакат аҳолисини меҳнат унумдорлиги юқори?

2. Биринчи йил 1 АҚШ долларининг нархи 250 япон йенига, кейинги йил эса 150 япон йенига тенг бўлди. 75000 япон йени турадиган Японияда ишлаб чиқарилган кинокамеранинг АҚШ долларидиқи нархи бу йилларда қанчани ташкил қилган? Америкаликлар қайси йил япон товарини кўпроқ сотиб оладилар?

3. Бензин нархининг ошиши, устахонада автомобилни таъмирлаш хизмати нархларига қандай таъсир этиши мумкин?

4. 2000 йил янунлари бўйича мамлакатимизнинг асосий микроиқтисодий кўрсаткичларини сананг ва олдинги йил билан таққослаб, таҳлил қилинг.

5. Ўқув қуроллари бозорида дафтарга бўлган талаб ва таклиф миқдори куйидаги жадвалда берилган:

1 дона дафтар нархи (сўмда)	30	40	60	100
Талаб миқдори (минг донада)	40	30	20	0
Таклиф миқдори (минг донада)	0	30	60	120

а) Дафтарнинг мувозанат (бозор) нархини аниқланг.

б) Бозорда дафтарга қатъий нарх

а) 30 сўм

б) 60 сўм

қилиб белгиланса, қандай вазият кузатилади?

в) Август ойида дафтарга бўлган талабнинг ошиши натижасида бозор нархининг ўзгаршини таҳлил қилинг.

**КИМЁ
8-СИНФ**

1. Фосфат кислота таркибидаги водород ўрнини кальцийга алмаштирада бир масса қисм кислотага (Э (CA)=20) 0,612 масса қисм кальций сарфланган. Фосфат кислота эквивалентини ҳисобланг.

2. Куйидаги тузлардан ўрта тузлар ҳосил бўлиш реакциялари тенгламаларини ёзинг:
Al(OH)₃, Cl₂, Na₂HPO₄, Na₂H₂PO₄, Bi(OH)(NO₃)₂

3. Модданинг 15° Сда тайёрланган 48 г тўйинган эритмадаги сув буглатилгандан кейин 28 г кристалл ажралиб қолган. Унинг эрувчанлик коэффициентини топинг.

4. 10 г. дан калий перманганат, бертоле тузи ва калий нитрат олинган. Қайси ҳолда ҳажми жиҳатдан энг кўп кислород олиш мумкин.

5. 2,8 г.дан магнетизга кислота таъсиридан ҳосил бўлган карбонат ангидрид ўювчи натрий эритмасига ютирилган. Бунда ишқор эритмасининг массаси 1,1 гга кўпайган. Шу магнетизда неча фоиз магний карбонат борлигини ҳисобланг.

Ўқувчилар!

Савол ва топшириқларга

жавобларингизни куйидаги манзилгоҳга

юборишингиз мумкин:

700011. Тошкент — 11.

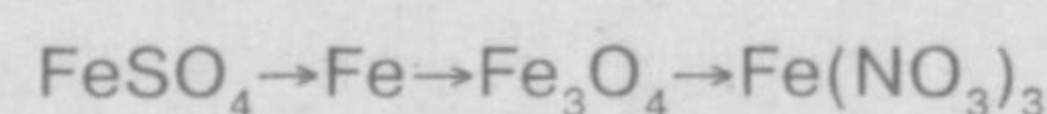
Навоий кўчаси, 69.

Ўзбекистон телевидениесининг «Маърифат» бош муҳарририяти «Сиртқи олимпиада»

кўрсатувига

**КИМЁ
9-СИНФ**

1. Куйидаги ўзгаришларни амалга оширишга имкон берадиган реакция тенгламаларини ёзинг ва 2 моль FSO₄ дан қанча масса Fe(NO₃)₂ ва неча литр NO (Н.Ш.) ҳосил бўлишини ҳисобланг.

2. Массаси 47,77 г. бўлган NH₄Clга массаси 60,0г. бўлган KOH таъсир эттирилганда ҳосил бўлган газ темир катализатори билан тўлдирилган 350° Сли найча орқали ўтказилганда ҳажми 25 л бўлган газлар аралашмиси ҳосил бўлди, Ҳосил бўлган газлар аралашмасининг ҳажми таркибини (%) аниқланг.

3. KClO₃ ни катализаторсиз қиздирилганда унинг парчалангани 2 та параллел реакция бўйича кетади:

1. O₂ ва KCl нинг ҳосил бўлиши билан;

2. KCl ва KClO₄ нинг ҳосил бўлиши билан;

36,75 г. KClO₃ парчаланганда 11,18 г. KCl ҳосил бўлса, биринчи реакция бўйича (Н.Ш.) да ўлчанган неча л. O₂ олиш мумкин?

4. A ва B моддаларнинг ўзаро таъсирлашуви натижасида иккаласининг таркибида бўлган элементдан ташкил топган C газ ҳосил бўлди. C модда KOH нинг қайноқ эритмаси билан таъсирлашуви натижасида ҳосил бўлган маҳсулотлардан бири A ни ташкил этади. C газ ёруғлик таъсирида газсимон оддий модда D билан таъсирлашиб В моддани ҳосил қилса, дастлабки А, В, С, D моддаларни аниқланг ва реакция тенгламаларини ёзинг.

5. Масса улуши 4% бўлган 1000 г. NaOH эритмаси орқали таркибида 80% азот бўлган олингургурт (IV) оксид ва азот газларининг аралашмаси ўтказилди. Эритмада ҳосил бўлган тузларнинг масса улушлари тенг бўлиши учун эритма орқали газлар аралашмасидан неча литр ўтказиш керак?

**КИМЁ
10-11-СИНФ**

1. Адипин кислотасининг диэтил эфирини натрий этилат таъсири остида қиздирилса қандай модда ҳосил бўлади? Реакция тенгламасини ёзинг. Ҳосил бўлган моддаларни номланг.

2. Тўйинган бирикмаларга НВ₃ бириккандан қандай ҳолларда Марковников қоидаси бузилади?

Мисоллар келтиринг ва сабабларини тушунтиринг.

3. Учламчи бутилацетат сульфат кислота иштирокида металл билан қайнатирилса қандай бирикмалар ҳосил бўлади? Уларнинг қандай ҳосил бўлишини тушунтиринг.

4. α, ρ- ва γ² аминомой кислоталар алоҳида-алоҳида қиздирилганда қандай моддаларга айланади? Реакция тенгламаларини ёзинг.

5. Массаси 47,2 бўлган сирка ва пропион кислоталарнинг метил эфирлари аралашмасига зичлиги 1,2 г/мл. масса улуши 40% бўлган 83,4 мл NaOH эритмаси таъсир эттирилди. Эфирларнинг гидролизидан сўнг ортиб қолган NaOH 8,96 л CO₂ газини ютса, дастлабки аралашмадаги эфирларнинг масса улушини аниқланг.

O'QUVCHILAR UCHUN

Jak Prever nomi bizga tanish. Biz bu frantsuz shoirining kinolari, ashula bo'lgan yoki bo'lmagan she'rlari haqida eshitganmiz. Jak Preverning yozganlari avvalo hamma she'rlarga o'xshamaganligi bilan esda qoladi. Siz Jak Prever she'rlari orqali fikr she'riyatiga yana ham chuqurroq kirasiz. O'zimiz o'rgangan qofiyalar, tekis, tiniq ohanglarsiz ham she'riyat borligini his qila boshlaysiz. Tasavvurlaringiz kengayadi. Va fikr she'riyati ko'proq o'zingiz ko'rib, bilib, eshitib yurgan yer hayotiga yaqin ekanini ham his qila boshlaysiz.

Jak Prever 1900 yili Parijda sug'urta kompaniyasi oddiy xizmatchisi oilasida dunyoga keldi. Undan so'ng Per ismli ukachasi tug'ildi. Oila faqirona hayot kechirardi. Ularning bolaligida ro'y bergan qiziq bir voqea kitoblarda saqlanib qolgan. Bir kuni ularning ota-onalari o'g'illarini yetaklab tilga tushgan kinofilmni tomosha qilish uchun kinoteatrga olib boradi. Pullari 2 ta biletni olish uchungina yetadi, xolos. Eshikbon oldida Jakning dadasi "Bolalarni o'tkazib yuboring?"—deydi qo'lga biletni ushlab. Eshikbon o'tkazib yuboradi. Bolalar zalga kirib ko'rinmay ketgach, o'zlari

o'tishmoqchi bo'ladi. Eshikbon hayron bo'lib: "Axir, bolalarni o'tkazib yuboringiz-ku!", desa "Bolalarni o'tkazib yuborish hammamizning burchimiz", degan edi Jakning dadasi. Shunday qilib o'tib ketishgan ekan. "Nima qilib bo'lsayam ikkita biletni pulini iqtisod qildik" deydi o'shanda Jakning dadasi. Uning bu kayfiyati holatidan hazilga, yumorga moyilligini his etamiz. Ana shu fe'l-atvor Jakka ham o'tgan. Jak bolaligidan non topish nima, ishsiz qolish qanday og'irligini o'z yelkasida sinab ko'rdi. Yashash uchun kurash nima ekanligini bildi. Harbiy xizmatdan so'ng taqdir uni bir guruh ijodkorlarga duch keltirdi. Jak ularning bahsli davralarida ishtirok etdi, adabiyot bilan tanishdi. U do'stalaridan ham

FIKR SHE'RIYATI

ko'proq hayotdan o'rgandi. Xalq tilining jozibali tovlanishlariga oshiq bo'ldi.

Jak Prever she'rlarida siz uchun notanish murakkab so'zlar, iboralar yo'q. Xuddi buvingiz, bobongiz, o'rtog'ingizdan eshitib yurgan gap-so'zlaringizga o'xshaydi. Jak Prever bularni odamlarni kuzatib, orasiga kirib eshitgan va o'rni kelganda mana shunday yaxshi she'r uchun foydalangan. Frantsuz shoirining barcha she'rlarini o'qisangiz, qahramonlari qushlar, gullar, suvlar. Yana uning she'rlari sizni Parijning eng go'zal joylari bilan bir-bir tanishtiradi. Preverning she'rlarida joylar yolg'iz jug'rofiy ma'kon emas, vatanning, Parijning bir bo'lafi. Jak Prever talantli ijodkor, u o'rtamiyona yozuvchi emas. Uning "Kun endi boshlandi", "Tumanli qirg'oq" kabi kinofilmlari butun dunyoga mashhur. Uning ilk to'plamining nomi "So'z".

Jak Prever 1977 yilda o'zining sevimli Parijida hayotdan ko'z yumdi. Undan juda katta adabiy meros qoldi. Preverning she'rlari dunyo tillariga tarjima bo'lgan. Dunyo bolalari bu she'rlarda o'zgacha bir issiq o'lama-mehr olami ko'radilar. Siz ham bu frantsuz shoirini biling, o'rganing, albatta sevib qolasiz.

Jak PREVER

QUSHLAR BORASIDA

Kushlar menga so'ngroq yoqa boshladi, Shunga ham hozir achinaman bir oz. Ammo endilikda bari joyida: bir-birimiz bilan bitishib ketdik, ular menga tegmas, men ham—ularga, har kim band o'zining amali bilan. Ammo men ularni kuzataman. Men qushlardan ibrat olaman. Yo'q, aslo, urushda matonatini, mislsiz mardligi, qo'rqmasligini ko'rsatgan shaxslarning ibratini emas, Va yoki kambag'al, farishta kabi tuppa-tuzuk bola kunlardan bir kun boyib, kibor bo'lib, ochko'z, qo'pol bo'lib, bir oz silliq so'ylab, tilda xudo deb, janob bo'lgan kishi ibratini emas, Va yoki hayotu o'limi aro hech qachon yomon so'z aytmay hech kimga,

boshlig'iga oylik maoshini ham oshirishin so'rab jonga tegmagan qari xizmatchining ibratini emass Men aytayotgan ibrat boshqacha ibrat, men aytayotgan ibrat qush ibratidir: in qurish ibratini mustaqil tarzda, temir qanot, pat bog'lash ibratini, uchish va pirillash, sayrash ibratini, totuvlik ibratini, kenglik ibratini, faqat qushlarga xos donolik ibratini... Men qushlardan shunday ibrat olaman.

AGAR

Agar sher bolasi sutini so'rsa Arslon quvonchidan yosharib ketar. Agar hukm sursa yer uzra olov Tuproq deganlari qizarib ketar. Mehr-oqibatdan so'ylasa ajal Qaltiraydi hayot. Agar ajal haqda so'ylasa hayot Jilmayib qo'yadi muhabbat.

UTKINCHI BULUTLAR

"Izlagani yugurdim jun ko'yilagimni, Ketimdan ergashdi uloqcham. Kattalariday ehtiyotkor emas u, Chunki kichik hali juda ham".

Kichik edi bu gapni aytayotgan qiz. Ammo unda mavjud qadim bir tuyg'u: u ko'p yovuzlikni ko'rgan-bilardi, Masalan, ehtiyot zarurligini. Uloqchaga boqdi, uloqcha — unga. Yig'lagisi keldi shu on qizaloq, "Xuddi menga o'xshaydi!"—dedi o'zicha,

Bir oz baxtsiz, bir oz baxtli...
Shundan keyin yoyilib jilmaydi.
So'ng jala quyila boshladi.

DENGIZGA QAYTISH

Bu suvlar ishlatilgan, charchatilgan, tuzlangan, to'zlangan, zaharlangan... Bo'leri bo'lgan.

Bo'leri bo'lgan bu suvlar kunlari bitganda o'zlarini otadilar yana suvga.

XUSHMUOMALA BO'LING!

Odamlar! Yer bilan, o'tob bilan Tuzukroq muomala qilingiz har vaqt. Ertalab turganda dildan insof bilan Rahmat ayting ularga har biringiz har vaqt. Jazirama uchun va jaziramada Daraxtlarning sarin soyasi uchun, Mevalari uchun, Ta'mlari uchun, Quvnatgani uchun ko'zlaringizni, Yayratgani uchun sezgilaringizni Rahmat ayting ularga har biringiz har vaqt.

Oh, unday bo'lsaydi, bunday bo'lsaydi Deb ularning g'ashin keltirmang aslo. Kamsitmang, ayblamang, Malomat qilmang.

Ular yaxshi bilar o'z ishlarini. Qo'ying, ishlariga xalaqit bermang. Bo'lmasa ularning achchig'i kelib Sizlarni tarvuzga yo ananasga, Yo paxtali ko'rpaga aylantirib qo'yar. Bu esa unchalik yoqimli emas. Qarang, quyosh yerni yaxshi ko'radi, Yer esa quyoshni yaxshi ko'radi. Bu—ularning ishi.

Siz aralashmang. Poyloqchilik qilmang oldi, ortidan. Yer va kun salgina aralashib qolib Kun kuygan chog'ida Siz shishalarni Tutunlarga tutib, sal qoraytirib, Qurumli oynada kunni kuzatmang. Ularning ichki ishin tadqiq ham qilmang. Bilar-bilmas tadqiq qilar bo'lsangiz Suvga cho'kkan nonday bo'tqami va yo

to'quv arqog'imi bo'lib qolasiz. Kun yerni, yer kunni yaxshi ko'radi, Buni yodda tutish kerak har qachon. Ishingiz bo'lmasin boshqasi bilan. Axir, yer kun meni yaxshi ko'rsin deb Aylanib o'zini ko'z-ko'z qiladi.

"Yer muncha go'zal!" deb o'ylaydi Quyosh, Yer uchun porlaydi va nur sochadi. Shom qo'nib, yotgani ketganda quyosh, Osmonga chiqadi balqib to'lganoy. U ham kunni bir payt yaxshi ko'rgandi. Rashkchiligi uchun jazo olib bir kun sovib qolgan... tunda chiqadi faqat... Ammo oy bilan ham xushmuomala bo'ling.

Yo'qsa kechalari kezib yuruvchi Oy jinnisi qilib qo'yadi sizni. Ehtimol, xohlasa, qor odamga yo chiroqqurt, gugurtga aylantirib qo'yar. Xullas, yodda tuting, asosiy gapni qo'shtirmoq ichiga solib qo'ydim men: "Hamma hamma bilan xushmuomala bo'lsin,

Bo'lmasa boshlanib ketar urushlar, Turli zilzilayu vabo, toshqinlar, havoda "Ogoh bo'ling!" undovlari Keyin katta-katta, juda yomon qizil chumolilar tun bo'yi sizning uyingizga kirib kelar va tushingizda chaqar oyoqlaringizni"

YOSHLIKNING ENG YAXSHI PAYTLARI

Suvlar billur edi, Daryo ko'zgu edi, Tuproq saxovatli, Bahor xushbo'y edi. Urush vaqtinchalik, Mehr mangu edi.

XUNUK BIR ODAMNING MAKTUBI

Xunukka xunuksan deyish kerakmi? Birinchidan, bu—ododan emas. Ikkinchidan, foydasiz. Albatta, Xunuk bo'lishdan yomoni yo'q. Ayniqsa, xunukligingni unutsang, xunuk bo'lish—dahshat! Ammo, o'yab qolaman: Xunuklar xunukligin bilib qolsalar, qanday yeb-ichisharkin, qanday uxlasharkin?... Bechora xunuk odam ba'zan shunday yoqimtoy bo'ladiki... Sizlar buni tushunmaysizlar.

UXLAYOTGAN XO'TIK

Iye, anavini qaranglar: uxlayotgan xo'tik. Bolalar! Qaranglar qanday uxlashin. Ammo uyg'otmanglar, xafa qilmanglar. Uyg'oq payti xo'tikning hayoti og'ir: Har kun bermaydilar unga yem-xashak. Unutishar goho sug'orishni ham. Ammo qamchilashni unutmaydilar. Uni diqqat bilan kuzatinglar bir: Go'zalroq emasmi ba'zi haykallardan? Axir bu tirik jon, nafas oladi. Karanglar, balki, u tush ko'rayotir... Kattalarning gaplari qiziq: Tovuqning tushiga don kirar emish, Xo'tikning tushiga kirarmish somon. Shuyam gap bo'ldi yul! Gap uchun gap-bu! Yaxshiroq bo'lardi agar kattalar o'z tushlarin tahlil qilishsa... Alag'da tushlarin, qo'rqinch tushlarin... Qaranglar, o't uzra bir pat yotibdi uyqudagi kallaning yonida. Agar xo'tik uxlashidan oldin shu patga bir qaragan bo'lsaydi, tushida u, balki, qushday uhardi. Hozir boshqacha tush ko'rayotir. Masalan, u hozir maktabga bordi, jo'g'rofiya xaritasi qo'yiladigan javonning ichiga yashirindi. Sinfda bir bola bir masalani yecholmay turganda o'qituvchisi, "Sen eshshak ekansan, Nikola!" dedi, Bola xafa bo'ldi, yig'ladi yum-yum. Shunda xo'tik chiqdi javondan, O'qituvchi uni ko'rmedi. Xo'tik masalani yechdi bir zumda Bola yechimni ko'rsatdi muallimga. "Balli, Nikola?" deb qo'ydi muallim. Xo'tik bilan bola sekin-sekin maza qilib kulib olishdi. O'qituvchi eshitmadi buni. Bordiyu bu xo'tik tushida maktabga bormagan bo'lsa ham tush ko'rgandir boshqa biron narsani. Shunisi aniqki, u ham tush ko'rar, Bu dunyoda tush ko'rar hamma.

ERMAKMI?

Yozuv—bu ermakmi? Orzu—bu ermakmi?

Bir kun oldin manavi qog'oz oppoq edi, yarqiroq edi.

Bu ora o'rtadan bir zum o'tdi-yov... Qog'oz yozuvlardan bo'ldi qop-qora.

LESSON 4
УНЛИ ХАРФЛАРНИНГ ЎҚИЛИШИ
(ДАВОМИ)

Ўтган дарсимизда унли ҳарфларнинг очик бўғиндаги ҳолатини ўқишни ўргангандик. Энди унли ҳарфларнинг ёпиқ бўғинда ўқишлигини кўриб чиқамиз. Сўз ундош товушли ҳарфлар билан тугаса, бу сўз ёпиқ бўғинли сўз деб аталади. Содда қилиб тушунтирадиган бўлсак, у куйидагича тузилишга эга:

унли+бир ва ундан кўп ундош ҳарфлар. Масалан: ban, band. Очиқ бўғин билан ёпиқ бўғин орасидаги фарқни яхши англашнинг учун солиштириб кўрамиз:

Очиқ бўғин	Ёпиқ бўғин
be [bi:]	bed [bed]
came [keɪm]	camp [kæmp]
die [dai]	did [did]

Очиқ бўғинда унли ҳарф алифбодагидек, яъни чўзиқроқ талаффуз қилинади. Ундош ҳарф қисқа талаффуз қилинади.

Хулоса ясаймиз: ёпиқ бўғинда унли ҳарфлар қисқа талаффуз қилинади ва бу ўқиш иккинчи ўқиш хили деб айтади.

Энди одатдагидек бир неча машқларни бажарамиз. Улар унли ҳарфларнинг ёпиқ бўғинда ўқишимизни мустақамлайди ва ёпиқ бўғин ҳақидаги тасаввуримизни кенгайтиради.

	a [æ]
1. back [bæk]	2. jam [dʒæm]

ИНГЛИЗ ТИЛИ
САБОҚЛАРИ

3. pack [pækt]	cat [kæt]
lad [læd]	racket [rækt]
damn [dæm]	man [mæn]
sad [sæd]	fact [fækt]
nap [næp]	tap [tæp]

	o [ɔ]
1. boss [bɔs]	2. god [gɒd]
3. mob [mɒb]	combat [kɒmbæt]
hop [hɒp]	not [nɒt]
dog [dɒg]	job [dʒɒb]
pond [pɒnd]	frog [frɒg]
long [lɒŋ]	rot [rɒt]

	e [e]
1. bell [bel]	2. get [get]
3. mend [mend]	cent [sent]
hen [hen]	nest [nest]
deck [desk]	jet [dʒet]
pen [pen]	fence [fens]
let [let]	rest [rest]

i [ai] ва **y [wai]** ҳарфлари ёпиқ бўғинда бир хил яъни қисқа «и» деб ўқилади:

1. big [big]	2. Crypt [kript]
3. Gyt [dʒit]	chill [tʃil]
crystal [kristal]	hint [hint]

dismiss [dɪsmɪs]	gypsy [dʒɪpsi]
hymn [hɪm]	fill [fil]
hypnosis [hɪp'nɔsɪs]	lift [lɪft]

u [ju:] ҳарфи ёпиқ бўғинда қисқа «а» деб ўқилади:

	u [ʌ]
1. but [bʌt]	2. gun [gʌn]
3. must [mʌst]	cult [kʌlt]
hut [hʌt]	nut [nʌt]
dust [dʌst]	jug [dʒʌg]
puddle [pʌdl]	fund [fʌnd]
lump [lʌmp]	run [rʌn]

Биринчи ва иккинчи устунчаларни ўқиб, учинчи устунчадаги сўзларнинг транскрипциясини ёзинг ва уни луғат орқали текшириб кўринг.

Демак, ёпиқ бўғинда:

a [eɪ] ҳарфи [æ] — (cat);
o [ou] ҳарфи [ɔ] — (bos);
e [i:] ҳарфи [e] — (pen)
i [ai] у [wai] ҳарфлари [i] — (big)
u [ju:] ҳарфи [ʌ] — (but), деб ўқилади.

Дарсларимизда ишлатилаётган сўзларнинг таржималарини ҳар гал ҳам бериб боравермаётганимиздан ажабланманг. Агар сиз ростдан ҳам инглиз тилини ўрганишга киришган бўлсангиз, албатта луғатга эгасиз. Ва сиз ундан унумли фойдаланасиз, деган умиддамиз. Зеро, луғатсиз тил ўрганиш бироз мушкул бўлиши сир эмас.

Good bye!

ОЗОД ВАТАН БИЗНИКИ

Андижон вилоят халқ таълими бошқармаси вилоятдаги мактабга тарбия муассасалари ўртасида "Озод Ватан бизники" мавзусида кўрик-танлов эълон қилди.

Мазкур кўрик-танловни ўтказишдан асосий мақсад фарзандларимиз қалбида мамлакатимизда мустақиллик йилларида амалга оширилган буюк бунёдкорлик ишлари юзасидан ғурур хисларини уйғотиш, уларни миллий урф-одатларимиз, қадриятларимиз ва анъаналаримизга

хурмат, садоқат руҳида тарбиялаш ҳамда тарбия масканларидаги энг яхши, намунали ишларни кенг тарғиб этишдан иборатдир.

Кўрик-танлов 3 босқичда ўтказилиб, мустақиллик арафасида якунланади. Мазкур тadbирда голиб деб топилган жамоалар пул мукофотлари билан тақдирландилар.

Айни кунларда жойларда кўрик-танловнинг биринчи босқичи ўтказилмоқда.

О. СИДДИҚОВ.

QUTLOV!

ХУРМАТЛИ АБДУРАИМ МАМАТҚОСИМОВ!

Сизни 17 март таваллуд топган кунингиз билан чин қалбдан муборакбод этамиз. Сизга узоқ умр, сиҳат-саломатлик, оилавий бахт тилаймиз.

Зомин туманидаги 20-мактаб жамоаси ва оила аъзоларингиз.

МУХТАРАМ УМАРЖОНОВ ЭРКИН ОЛИМЖОНОВИЧ!

Сизни муборак 60 ёшга тўлишингиз муносабати билан чин дилдан қутлаймиз. Сизга метиндай мустақкам соғлиқ, чинор умридай узоқ умр, булоқ сувидек тиниқ ҳаёт тилаймиз.

Оилавий бахт ҳамиша ҳамроҳингиз бўлсин!

Республика Таълим Маркази раҳбарияти ва жамоаси

МУХТАРАМ УСТОЗИМИЗ АБДУЛЛО ШАРИПОВ!

Жамоамиз номидан Сизни 60 ёшингиз билан қутлар эканмиз, Урғут туманидаги 50-мактабда амалга оширган ибратли фаолиятингизни шогирдларингиз юксак қадрлашига ишонтирамыз. Оилангиз, яқинларингиз бахтига соҳиб бўлинг, илмдан нурафшон умрингиз зиёда бўлсин.

Ҳамкасбларингиз ва фарзандларингиз

ТАНЛОВГА ТАКЛИФ

Танлов сони №09.

Эълон қилинган кун: 2001 йил, 16 март

Осиё Ривожланиш Банкнинг 1595 (МЖ)-ЎЗБ рақамли Кредити бўйича амалга оширилаётган "Умумтаълим мактаблари учун дарсликлар ва ўқув адабиётларини нашр этиш тизимини такомиллаштириш" лойиҳаси доирасида Халқ таълими вазирлиги мактаб кутубхона фондлари учун кўргазмалар қурошлар харид қилиш учун танлов эълон қилади.

Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати Осиё Ривожланиш Банки билан "Умумтаълим мактаблари учун дарсликлар ва ўқув адабиётларининг нашр қилиш тизимини такомиллаштириш" Лойиҳаси доирасида мактаб кутубхона жамғармалари учун дарсликлар ва методик қўлланмалар харид қилишга маблағ ажратиш тўғрисида келишган.

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги (Харидор) умумтаълим мактаб кутубхона жамғармаларига харид қилинадиган ўзбек тилидаги дарсликлар ва методик қўлланмаларни танлов ҳужжатларининг IV бобида белгиланган тарзда макетини яратиш, чоп этиш, бутлаш, маркировка қилиш бўйича танловда қатнашиш ҳуқуқига (барча қатнашчилар ва уларнинг махсулотлари ОРБга аъзо бўлган давлатлардан бўлиши шарт) эга бўлган барча корхона ва ташкилотларни таклиф этади.

Танловда қатнашиш истагини билдирган барча иштирокчилар қуйидаги манзилдан қўшимча маълумот олишлари мумкин:

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги,
Лойиҳани амалга ошириш гуруҳи
Лойиҳа менежери Г.Ш.Тугеевага.
Тошкент шаҳри-700027,
Ўзбекистон кўчаси 80-уй,
Республика таълим маркази, 311 хона.

Алоқа учун телефон: (998-71) 1391573
Факс: (998-71) 1391571
Эл.почтаси: uzbpiu@globalnet.uz

**Банк реквизитлари: Ташқи иқтисодий алоқалар миллий банки, Марказий амалиёт бўлими
Ҳисоб рақами 20203000100101044001
МФО 00882, Солиқ тўлов рақами (ИНН) 201122808**

Танлов ҳужжатларининг тўлиқ тўпламини олиш учун танлов иштирокчилари юқорида кўрсатилган манзилга мурожаат қилишлари ва Халқ таълими вазирлигининг юқорида қайд этилган ҳисоб рақамига 200 АҚШ долларининг сўмдаги эквивалентини тўлов амалга оширилган кундаги Марказий банк томондан белгиланган курсда ўтказганликларини тасдиқловчи ҳужжат ҳамда корхонанинг ишонч хатини тавсия этишлари зарур бўлади.

Барча таклифлар Танловнинг умумий қийматидан 2 фоизини ташкил этадиган банк кафолати билан бирга 2001 йил 16 апрел соат 10:00 гача топширилиши шарт.

Танлов таклифлари 2001 йил 16 апрел соат 10.30 да Тошкент шаҳар, Мустақиллик майдони, 5-уй, 5-қават, Халқ таълими вазирлигининг кичик мажлислар залида барча қатнашчилар иштирокида очилади.

Таклифнинг умумий қийматидан 2 фоизини ташкил этган банк кафолатини 2001 йил 16 апрел соат 10.30 гача тавсия этолмаган танлов иштирокчилари танловда қатнаша олмайди.

Халқ таълими вазирлиги танлов таклифларини тайёрлаш жараёнида қатнашчиларнинг сарф этган харажатларини тўлаш мажбуриятини олмайди.

ЕР ЮЗИДА

БМТ ТАНҚИДИГА УЧРАГАН ДАВЛАТ

Инсон ҳуқуқлари бўйича БМТнинг олий комиссари Мэри Робинсон Россиянинг Чеченистонга халқаро кузатувчилар киритилишини хохламаётганини тан-қид қилди. Унинг фикрича, дея хабар беради Гезета Ру, Москва Чеченистондаги инсон ҳуқуқларини поймол этилишини текшириш бо-

расида бир неча қадам ташлаган эса-да, барибир мустақил текширувлар кенг кўламда ўтказилиши керак. Афсуски, сўнгги пайтларда рус аскарлари томонидан ўзгаларнинг ҳуқуқлари бузилаётганлиги тўғрисида кўплаб шикоятлар тушган.

ЯНГИ ҚОНУН ЯРАТИШ ЛОЗИМ

ЮНЕСКО раҳбари Кохи-ро Мацура толибонларни Бомбей вилоятидаги Будда ҳайкалини вайрон этишдан қайтара олинмаганидан

сўнг, эндиликда қадимий бойликларни бузганларни жазолаш тўғрисида халқаро қонун яратиш лозимли- гини билдирди.

Ислон давлатлари раҳ-

барлари билан толибонларнинг бундай номақбул ҳаракатлари хусусида учрашганидан кейин эса К. Мацура журналистларга интервью берар экан: "Биз барча имкониятларни ишга солдик, афсуски, муваффақиятсизликка учрадик", дея гапириб ўтди.

Бундан ташқари, Гаага халқаро трибунали ҳам ўз фаолияти доирасига тарихий ёдгорликларга зарар етказувчиларга нисбатан суд жараёнлари олиб бори-лишини киритди.

"МИР" СТАНЦИЯСИНING ТАҚДИРИ

Марказий ўқиш бошқар-маси мутахассислари "Мир" космик станция ҳаракатининг бошқарув тизимини тўла ишга тушир-дилар. Ҳозирда 243,6 километр баландликда турган фазовий кема чўктиришга шай ҳолатда экан. Бир кун аввал ёки 21 мартда унинг баландлиги 220 километрга тушади ва чўкиш ҳаракатининг йўналиши аниқ белгиланади, дея хабар тарқатди Интер-факс агентлиги.

КОРРУПЦИЯГА ҚАРШИ НАМОЙИШ

Ҳиндистон ёшлар конгрес-си аъзолари ҳукуматнинг юқори қатлами вакиллари орасида коррупция жиноят-чилиги ривожланганлиги учун парламент биноси ёни-да норозилик намоёишлари ўтказдилар, дея хабар берди Рейтер агентлиги. Чунки, бундан аввалроқ маҳаллий Teheka.com агентлиги мудо-фаа вазирлигининг тўрт на-фар амалдори ва бир неча сиёсий партия арбоблари конунга хилоф равишда курул-яроғ савдоси билан шуғулланганлигини ойнаи жаҳонда намоёиш этган эди. Ҳозирда мазкур жиноятчи-лар истеъфога чиқарилиб, улар устида текширув иш-лари ўтказилмоқда.

САЙЛОВЛАР БЎЛИБ ЎТДИ

Уганда марказий сайлов комиссияси мамлакатда ўтказилган президентлик сайловлари бўйича якуний ҳулосани эълон қилди. Унга кўра, амалдаги президент Йовери Мусевени 69,3 фоиз овоз тўплаб, ғалаба қозон-ган. 27,8 фоиз овоз йиққан унинг рақиби Кизда Бесидж эса, бундай сайлов натижа-сини тан олмаслигини ва бар-часини суд маҳкамаси ҳал этишини айтди. Унинг фик-рича, берилган овозларни ҳисоблашда кўпол хатоларга йўл қўйилган.

ЧЕГАРА БУЗГУНЧИЛАРИ ЙЎҚ ҚИЛИНДИ

"Новости" ахборот махқа-масининг хабар беришича, Тожикистонда турган Россия чегара хизмати ҳарбийлари 10 нафар курулланган буз-гунчини отиб ўлдирилди. Федерал кучлар матбуот хиз-матининг билдиришича, маз-кур номаълум кишилар рус аскарлари назорати остида бўлган ҳудуддаги дарё ор-қали Афғонистондан Тожи-кистонга ўтишга уринганлар. Тўқнашув юз берган жойдан эса уларга тегишли бўлган 180 килограмм микдориди героин ва 2 та автомат топил-ган.

ФАОЛИЯТИНИ ВАҚТИНЧАЛИК ТЎХТАТМОҚЧИ

Кизил хоч ташкilotининг Колумбиядаги вакиллари мамлакатдаги фуқаролар уруши бўлаётган ҳудудлар-дан жабрланганларни олиб чиқишни тўхтатиб турмоқчи. Уларнинг бундай қарорга ке-лишига сабаб шуки, Букам-ранга шаҳрида ҳукумат кўшинлари ва исёнчилар ўртасида бўлиб ўтган тўқна-шувдан сўнг яраланганларни олиб кетаётганларида нома-ълум шахслар автобусни тўхтатиб, бир ярадорни отиб ташлаганлар. Ташкilotининг билдиришича, бундай ҳол сўнгги 7 ой ичида учинчи маротаба такрорланган.

Ёруғлик табиатдаги энергия турлари ичида инсон учун энг яқини ва энг зарури ҳисобла-нади. Йиллар давомида ёру-ғликнинг хоссалари ва уларни ҳосил қиладиган манбаларнинг хусусиятлари борасида бир қатор илмий жумбоқлар юзага келди.

Маълумки, инсон кўзи тўлқин узунлиги ўртача 0,4 микрон (би-нафша нур)дан 0,75 микрон (қизил нур)гача бўлган ёруғли-ни кўра олади. Ёруғлик чиқа-рувчи манбаларни табиий (кўёш, атмосферадаги чақмоқ-лар) ва сунъий (электр лампа-лари, газ разряд лампалари ва ҳоказо) кўринишидаги турлар-га ажратиш мумкин.

XVII асрнинг охирида буюк инглиз физиги Исаак Ньютон, ёруғлик нурунинг шиша призмдан ўтганда етти хил рангли нурга (спектр)га ажрали-шини биринчи бўлиб аниқла-ди. Бу самарали тадқиқот ёру-ғлик нуруни илмий жиҳатдан ўрганишга асос солди ва қарийб икки юз йил ўтгандан сўнг фи-зика соҳасида содир бўлган янги кашфиёт ҳамда ихтиролар-га сабаб бўлди. XIX асрнинг бо-шига келиб, оптик асбоб ва курилмалар анча такомиллашди, бу эса ўз навбатида турли ёру-ғлик манбаларининг спектрлари-ни олиш ҳамда уларни ўрганиш учун кенг йўл очиб берди. 1859 йили П.Р.Кирхгоф ва Р.В.Бун-зенлар ёруғлик спектрлари билан уларни ҳосил қилаётган модда атомлари хоссалари ўртасидаги боғлиқликни акс эттирувчи биринчи гипотезани яратдилар. 1868 йили эса Эйл-хард Мичерлих спектрлар ёрда-мида нурланаётган жисм атом-ларида юз берадиган жараёнлар тўғрисида маълумотлар олиш мумкинлигини баён қилди. Кей-инчалик ўтказилган тажрибалар, бу илмий хулоса замирида кўплаб қонуниятлар ётганлиги-ни кўрсатиб берди. 1885 йилга келиб, швейцариялик физик ва математик Иоган Бальмер водо-род атомининг спектр чизиқла-ри билан уларнинг тўлқин узун-ликлари ўртасидаги ўзаро бо-ғлиқликнинг математик ифодаси ("Бальмер ифодаси")ни яратди. Орадан беш йил ўтгач, швейца-риялик тадқиқотчи Иоганнес Ро-берт Ридберг элементлар спек-три чизикларининг турли сери-яларидаги боғлиқликлари кўрсатиб берувчи ўзининг дои-мий усқунасини яратди. Бу дои-мий "Ридберг доимийси" номи билан яхши таниш. Шу даврда австриялик физик Йозеф Сте-фан ўз илмий тадқиқотлари асо-сида кизиган ҳолда нурланаёт-ган жисмнинг энергияси унинг абсолют температурасининг тўрттинчи даражасига пропор-ционал боғланган эканлигини аниқлади. Бу қонунияти унинг юртдоши Людвиг Больцман ҳам

назарий жиҳатдан тасдиқлаб берди. Айниқса, бу соҳада не-мис физиги Вильгелм Виннинг қўлга киритган ютуқлари жуда салмоқлидир. 1893 йили у ўзи-нинг кизиган жисм нурланиши-нинг спектрлар бўйича тақсима-ланиши тўғрисидаги илмий иш-ларини эълон қилди. В.Вин кизиган жисмларнинг темпера-тураси ортиши билан нурланиш ранги ҳам қизилдан мовий-оқ рангга қараб ўзгара боришини математик ифодалар билан кўрсатиб берди. Буни бошқача-роқ айтадиган бўлсак, нурланиш энергиясининг энг катта қиймат-лари қисқа тўлқин узунликлари-га мос келади. Бу қонуният фи-зика фанида "Виннинг силжиш қонуни" номи билан юритила-ди. 1896 йили эса, у классик физика тушунчаларига асослан-ган ҳолда, ўзининг абсолют қора жисм нурланиш спектрининг тақ-симоти қонуни (Виннинг нур-ланиш қонуни)ни яратди. Абсо-люст қора жисм деганда, ўзига

тушаётган ҳар қандай ёруғлик нуруни тўла ютадиган жисм ту-шунилади. Сирти шаффоф бўлмаган ичи бўш сферик жисмнинг нур киритиши мумкин бўлган тирқишини абсолют қора жисм деб қараш мумкин. В.Вин-нинг физика фани ривожидagi буюк хизматлари 1911 йилги Нобел мукофоти билан тақдир-ланди.

Жисмларнинг иссиқлик нур-ланиши қонуниятлари билан яна бир инглиз физиги Жон Уилям Стретт (лорд Рэлей) ас-тойдил шуғулланган. Лекин лорд Рэлей олган натижалар В.Вин эълон қилган хулосалар-нинг баъзилари билан мос кел-мас эди. Айниқса, ёруғлик спек-трининг қисқа тўлқинли қисми-да бу нарса аниқ кўриниб қол-ди. Бу торттишувларга буюк не-мис физиги Макс Планк ўз ил-мий изланишлари асосида барҳам берди. 1900 йили у кван-тлар ғоясидан фойдаланиб, аб-солют қора жисм спектрида энергиянинг тақсимланишини аниқлади ҳамда ўзининг нурла-ниш қонуниятини яратди. У би-ринчи бўлиб бу қонуниятда таъ-сир кванти (Планк доимийси)-ни жорий қилди ва шу тарзда квант назариясига асос соли-нди. Бу соҳада янада дадил

Nobel mukofoti sohiblari

қадамни 1905 йили Альберт Эйнштейн қўйди. М.Планк ёру-ғликни алоҳида-алоҳида пор-циялардан иборат кўринишда тарқалиши тўғрисидаги фикр-ни олға сурган бўлса, А.Эйнш-тейн ёруғликнинг квант тизими-га эга эканлигини ва бу нарса ёруғлик кванти оқими (фотон-лар)дан иборатлигини кўрсатиб берди. Бу эса, Ньютоннинг ёру-ғлик корпускулар назариясининг янгича исботи эди. А.Эйнштейн ўзининг янги илмий ғояларига асосланиб, бир қатор ёруғлик билан боғлиқ бўлган ҳодисалар-ни (жумладан, фотоэффект ҳо-диси) тушунтириб берди.

Ушбу буюк кашфиётлар муа-лифларининг Нобел мукофоти совриндорлари рўйхатидан жой олишлари осон кечмади. 1918 йилга келибгина, физика фани-даги янги ғоялар тан олина бошланди ва шу йили М.План-

лан таъсирланади ва унга ўз энергиясини тўла бериб, элект-ронни атомдан озод бўлишига сабаб бўлади. "Комптон эффек-ти"да эса фотон бўшроқ боғлан-ган ёки бутунлай эркин элект-ронлар билан тўқнашиб, унга ўз энергиясининг бир қисмини-га беради. Яъни фотон билан электрон ўртасида энергиянинг қайта тақсимилаши юз беради. Бу эса ёруғлик заррасининг ҳаракат йўналиши ўзгаришига сабаб бўлади. "Комптон эффек-ти"ни кўпроқ рентген нурлари билан ўтказиладиган тажриба-ларда кузатиш мумкин. Ушбу кашфиёт яна бир бор ёруғлик-нинг фотонлар оқимидан экан-лигини тасдиқлади ва унинг муаллифи ҳақли равишда 1927 йили Нобел мукофоти соврин-дорлари рўйхатидан жой олди.

1928 йили Ҳиндистондаги Калкутта университети илмий ходими Чандрасекхара Раман ўз шогирдлари билан ёруғликнинг турли моддалардан ўтгандан кейинги спектри таркибини ўрганиш давомида асосий спек-трдаги қизил ва кўк рангларга яқин жойда янги чизиқлар пай-до бўлганлигини аниқлаганлар. Ҳинд тадқиқотчиларидан бутун-лай беҳабар ҳолда физиклар Л.И.Мендельштам ва Г.С.Ланд-сберглар ҳам худди шу тажри-баларни ўтказганлар. Лекин, ўз вақтида Англияда нашр қилина-диган "Nature" журналида бо-силган қисқа мақола бу физик ҳодисани "Раман эффекти" деб аталишига сабаб бўлди. Янги эффектининг физик маъноси куй-идагича таърифланади. Ёруғлик квантларининг асосий қисми модда молекулаларида ютила-ди ва уларнинг тебранама ҳара-кат энергиясини ошириб юбо-ради. Бундай кўзғолган ҳолда-ги молекула кам энергияли хи-ра қизил нур чиқара бошла-ди, яъни иккиламчи нурланиш юз беради. Агар шундай кўзғол-ган ҳолда турган молекулага яна бир бошқа квант келиб тушади-ган бўлса, молекуланинг энер-гияси бирдан ортиб кетади ва унинг нурланиш спектри қизил-дан кўк ранг томонга қараб сил-жийди. Бу эффект ҳозирги кун-да кимё ва молекуляр биология соҳаларида кенг қўлланилмоқ-да. «Улоқ»ни ўз вақтида олиб қочган Ч.Раман, 1930 йили Но-бел мукофоти сазовор бўлди.

Ёруғлик билан боғлиқ бошқа кашфиёт ва ихтиролар ҳамда уларнинг муаллифлари тўғриси-да кейинги мақолаларимизда таништириб ўтаемиз.

Абдумажит ТўРАЕВ,
физика-математика
фанлари номзоди,
Ўзбекистон Физика
жамияти ҳайъати
аъзоси

Ҳар бир аёл кўркам ва чиройли бўлишни истайди. Афсуски чиройли, гўзал бўлиш учун хо-ҳишнинг ўзи камлик қилади. Бунинг учун эса аёллар узлари-га озгина булса-да, эътибор бе-ришлари керак. Чиройли, бежи-рим кийим кийиш, соч турмағи-ни тўғри танлаш билан бирга юз терисини парвариш қилиш ҳам ана шу эътиборга кирилади.

Юзим яхши, унга қаров ке-рак эмас, деб уйлаган аёллар қат-тиқ янглишадилар. Чунки энг яхши юзга ҳам вақтида упу-элик суртиб, парвариш қилиб турма-сангиз юз ўз гузаллигини, на-фислигини йўқотиши мумкин.

Юзни яхши сақлаш усуллари-

ТУЗААМИК СУРИ

дан бири массаждир. Массаж косметикада энг биринчи ва зар-рур муолажадир. Массаж яхши нафас олишга, организмнинг тўғри модда алмашинувига ёр-дам беради. Қон томирларида сусайган ҳаракатни тезлаштира-ди. Қон айланишини яхшилайти ва шу билан бирга ортиқча, за-ҳарли моддаларни чиқариб юбо-ришда унинг таъсири каттадир. Лекин уйда билиб-билмай мас-саж қилиб бўлмайди. Чунки ҳар бир одамнинг юз тузилиши ўзи-га хос бўлади. Нотўғри массаж эса акс таъсир кўрсатиши, яъни

терага ёрдам бериш ўрнига, уни шикастлаши мумкин. Бунда йўқ ажинлар пайдо бўлади. Массаж-

Pardoz

да юзни қаттиқ босиб ишқалаб бўлмайди, бунда юз терисига жойлашган тўқималарни жаро-ҳатлаш мумкин. Одатда уқалов-чилар ҳар бир юзни яхшилаб текшириб, урганиб кейин муо-лажа бошлайдилар. Массажда аёлларнинг қон босимининг па-стлиги ёки баландлиги муҳим

аҳамиятга эга.

Юз терисининг табиийлигини сақлаш учун вақтида ухлаш, дам олиш, тоза ҳавода айланиш, ба-дангарбия қилиш ва муздек сув-да ювиниш катта аҳамиятга эга. Мунтазам парвариш терининг мулозим ва тиниқ бўлишини таъминлайди. Чунки юз сув ичишни яхши кўради.

Уйда петрушка сувида, жуда эринсангиз совуқ сувда ёки ём-гир сувини тиндириб, тез-тез ювиб турсангиз, юзингизга ранг кирганини, таранглашганини сезасиз. Ювиб бўлгач сочиқ би-лан ишқаламай, аксинча, салфет-ка ёки юмшоқ сочиққа шимди-риб олиш керак.

САРИМ-СОҚПИЁЗ ЭНГ ЯХШИ ДАРМОНДОРИ

Баҳорнинг илк кунлари ҳам ортда қолди. Кунлар исиб, май-салар, ўт-ўланлар замин узра бош кўтармоқда. Бундай пайт-ларда киши организми ҳам тур-ли витаминларга, дармондори-ларга эҳтиёж сезади. Укроп, кашнич, шовул, исмалоқ, ялпиз, саримсоқпиёз каби кўкатлар-да бундай витаминлар, кишига қувват берувчи озиқлар кўп.

Саримсоқпиёзни турклар "саримсоқ", араблар эса "савм" деб аташади. Саримсоқнинг хиллари жуда кўп. Икки хили маданий ҳолда ўстирилади. Яна бир хили эса ёввойи ҳолда ўса-ди. Саримсоқ гиёҳлар орасида баланд мартабага эгадир. Ма-даний ўстириладиган хилининг гуллари оппоқ, бошқа хилини-ки эса тупроқ рангига ўхшайди. Саримсоқпиёзнинг таркибида Б ва С витаминлари бор. С вита-

Shifo

минини ёввойи ҳолда ўсадиган бошқа хилларида кўпроқдир.

Саримсоқпиёз хом ва пишган ҳолда овқатларга қўшиб истеъ-мол қилинади. Тиббиётда ундан яхши фойдаланадилар. У овқат-ни ҳазм қилишда, нафас йўли касалликлари, гангрени да-волашда катта ёрдам беради. Қон босимини пасайтиради. Унинг турли микробларни, хусу-сан вабо микробини ўлдиришга қуввати етади.

Саримсоқ овқатни ҳазм қилиш билан бирга, меъдага ўрнашиб қолган иссиқликни бартараф қилади, қуйилган қон-ни суюлтиради. Сийдик ҳайдай-ди, ҳайзни очади, захарни ке-сади. Шунинг учун ҳам ревма-тизм касаллигини даволашда унинг аҳамияти катта.

Турли касалликларнинг ол-дини олишни истасангиз, са-римсоқпиёз ейишни эсдан чи-қарманг. Унинг эскиси, аччиғи томоқни тозалашда, овоз очиш-да, нафас қисшини даволаш-да, хотирани мустаҳкамлашда катта ёрдам беради. Бундан та-шқари саримсоқ юз фалажи, қалтироқ касали, турли асаб нуқсонлари, бел, бўйин оғриғи билан оғриган кишиларга яхши таъсир кўрсатади. Уни пиши-риб, сўгал чиққан жойларга қўйсангиз сўгалдан қутиласиз.

карлари билан яна тун ташриф буюрмоқда. Бечора қалбимни ҳар тунгидек яна қийноғу азоб-лар кутмоқда. Қани энди унга ёрдам бера олсам. Унга сени уйлашни, номингни-да дилига келтиришни таъқиқлаб қўйдиган қонун чиқардим ва бу қонун-ларга риоя этишга мажбур этар-дим... Яна ким билади. Ахир қалбим ҳаётдан воз кечса кеча-дики, сендан воз кечолмайди. Унинг учун ҳақиқий хаёт — Сен-сан. Сенинг хаёлинг, сенинг бу ёруғ оламда тириклигининг ўзи хаёт унинг учун. Шунинг учун ҳам қалб-да у бечора.

Муқаддасхон АХУНОВА, талаба

Marosim

Ўзбек халқининг жуда кўп урф-одатлари, қадриятлари мавжуд. Ва биз доимо миллий анъаналаримиз билан фахрланиб юрамиз. Бир-биридан мазмунли, қизиқарли, замирида нимадир яширинган одатлар республикамизнинг барча вилоятларида турлича. Бир вилоятда нишонланадиган маросим бошқа вилоятда учрамайди. Ёки бошқача шаклда бўлади.

Яқинда ажойиб бир одатни, айтиш мумкин булса маросимни кўрдим ва ўзим ҳам қатнашдим.

Бу шундай маросим экан.

Қишлоққа (Фарғона вилояти, Учкўприк тумани Гул қишлоғи), уйга борганимнинг учинчи куни кечкурун синглим "Эртага чал-пақ улашар эканмиз, ая нималар олиб чиқай" деб сураб қолди. "Чалпақни кимга, нима учун улашасизлар, уни кимникида пиши-расизлар" деб берган саволимга аям "Кўчада пишираемиз, йўлдан утганларга берамиз, эртага узинг чалпақ пиширишга чиқсанг, ҳам-масини уша ерда кўрасан" дедилар.

Эртаси куни бир коса ёғ, бир тоғорача ун, беш-олти дона пиёз олиб кўчага чиқдим. Қўшнимиз Азиза ҳолаларнинг дарвозаси ол-дида бир тўда бола-чақа, хотин-халаж йиғилишган эди. Катта куча-нинг бўйига учоқ урнатилган, дарвоза олдидаги кенгликка хамир

ЧАЛПАК НЕГА УЛАШИЛАДИ?

ёйиш учун шолча тушалиб, супра, тахта-ўқловлар, қўни-қўшни олиб чиққан ун, ёғ, пиёз, туз каби нарсалар қўйилган эди.

Майда туралган пиёз қўшиб хамир қордик. Сунгра хамирни ёйиб, уни шапалоқдек катталиқда қирқиб чиқдик. Қозонга ёғ қўйиб яхшилаб қиздиргач, Азиза хола дуо ўқиди ва биз чалпақларни пишира бошладик.

Катта кўчада хотин-халажнинг нима биландир машғул бўлиши қизиқ буларкан. Нима учун кўчада қиляпсизлар, уйда пишириб чиқса бўлмайди, деган саволимга Азиза хола, бу момоларимиз-дан қолган, яқиндан бошлаб қайта тикланган одат. Юрт тинч бўлсин, деҳқончилик яхши бўлсин, ризқимизга худо барака бер-син, деган ниятда ушбу "Чалпақ улашиш" маросимини уткази-миз, деди.

Ниҳоят маҳалланинг ҳамма болалари чалпақ сураб қозон олдига келмай қуйганларидан сўнг (чунки улар тўйгунларича чал-пақ ейишган эди), тоза беҳи новдасига қистирилган, қизариб пиш-ган чалпақларни йўловчиларга улаша бошладик. Машинада утган-ларни ҳам, велосипедчиларни ҳам, пиёдаларни ҳам уша қўни қуруқ қўймадик.

Бу одатни ҳамма билади шекилли, ҳеч ким чалпақ олмасдан кетмади. Йўловчиларнинг ҳаммаси қандай ниятда, нима мақсадда бу ишни қилаётган бўлсангизлар ниятларингга етинглар, деб дуо қилиб ўтиб кетишиди.

Ҳар бир одат, маросим ўзига хос тарзда, ниманидир қўзлаб утка-зилади. Чалпақ улашиш маросимий маҳалла аёлларининг янада аҳил, иноқ бўлишига туртки бўлган булса, йил давомида туқин-сочин-лик бўлишини ният қилиш энг асосий мақсад бўлди.

Ш.МАДРАХИМОВА

БЕКАЛАР, СИЗЛАР УЧУН

Гиламлар уйимизнинг беағи, хонадонимизни кўркидир. Лекин гиламларни сақлаш анча мурак-каб. Гиламларни тозалашда қат-тиқ чўткадан фойдаланмаслик керак. Гиламни пати ётиқ томон-га қараб супириш лозим.

Чангютгичда ҳар ҳафтада бир марта тозалаш тавсия этилади. Шунингдек, гиламнинг патли то-монини ерга қаратиб тўшаб, қиш-да қор устида қоқиб тозалаш

Maslahat

яхши. Гиламни ювиш тавсия этил-майди. Чунки ювишда орқа та-рафидаги елим эриб, гилам юм-шаб қолади ва учлари қайриладиган бўлади. Кун-лар исиши билан хонада куялар уча бошлайди. Гиламларни офтобга ёйиб, сўнг тозалаб, ёнғоқ барги, ялпиз ёки нафталин сепиб ўрам тарзида ўраб, матога ёки поли-этилен қопа солиб қўйиш керак.

Гулзода ИБРАГИМОВА

Қаерларда юрибсан-а, тен-такинам? Қаерданам кетказ-дим сени? Нега? Нима учун? "Бу саволлар мени асирга айлан-тириб, ҳар тун қийноққа солади. Ҳар тун сен билан бўлган сўнги учрашув, сўнги висол, сўнги хайрлашув кўз ўнгимда гавдала-наверади, гавдаланаверади, гав-даланаверади..."

Узоқ суҳбатдан сўнг мен "Кет" дедим. "Кет" дедим, тилим "кет" деса-да вужудимдаги ҳар бир хужайрагача "Қол, қол, қол" деб ёлборарди. Бечора қалбим ўртамиздаги оташда ёнарди. Жон-жаҳди билан дилимдаги-ни тилимга чиқаришга ундар-ди. "Айт, — дерди у, — айтсанг-чи, ростини айт, қара, кўзларига

"ДУЛДАТУ ОҶИМ МЕҶИҶТ..."

қарагин, нақадар оғир унга сен-дан бу гапни эшитиш. Қарагин, қарасанг-чи, шунча матонати, шунча шижоати билан барча яқинларини йўқотган етимдай бўзлаб қолди-я, қарагин, энди у сенсиз нима қилади?! Қандай яшайди ахир?! Унинг учун сен сув эдинг, ҳаво эдинг-а. У сен билангина тирик эди, сенданги-на нафас оларди у. Сен учун яшарди бу ёруғ оламда. Қара! Кўзларига қарагин, наҳотки, у ҳис қилаётган азобларни сезмасанг, билолмасанг бу кўзлардан. Оҳ, бу кўзлар! Нақадар гўзал, доим Чўлпон юлдузидек порлаб тур-

гувчи, сени сўйиб эркалагувчи кўзлар-а. Соатлаб термулиш-ни орзу қилганларинг шу кўзлар эмасиди. Оҳ, бу ни-гоҳлар-а! Сен улардан нелар-

Tuyg' u

ни ўқирдинг ахир. Бутун бош-ли неча минг "Шоҳ" асарлар яратса бўларди бу нигоҳлар-дан?! Қара! У кетмоқда, қайтар ахир! Айтсанг-чи, бир оғиз "қол" дегин. Ахир, ўзинг ҳам қандай яшайсан усиз. У билан-гина тирик эдинг-ку сен ҳам.

Вужудингдаги юрак ҳам унинг номи билан уриб турса, айт, қан-дай қилиб ўзингни ўзинг тирик-ликдан маҳрум қиласан, ахир. Қара! У кетмоқда, кетиб қолади. Айт, бир оғиз "қол" деяқолгин, айтсанг-чи...!

Бечора қалбим-а, жон-жаҳди билан ортингдан эргашди-ю, мус-тахам панжара — қовургаларим-ни ёриб ўтолмади. Йиғлади, сик-тади, ёлборди, бор вужудимни бошга кўтарди. Кейин.. кейин ти-ниб-тиниб қолди. Юрагимнинг бир бурчагига бориб, менга бил-дирмайгина ўқиб-ўқиб йиғлай-диган одат чиқарди...

Кўёш ботиб бормоқда. Ўз лаш-

Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг 10 йиллигига бағишланган умумий ўрта таълим масканлари ўқувчиларининг "Олимпиада умидлари — 2001" спорт мусобақалари (енгил атлетика, баскетбол, волейбол, шахмат, стол тенниси, футбол, қўл тўпи бўйича) илм масканларида белгиланган Низом асосида кенг миқёсда ўтказилаётди.

— Мусобақаларнинг биринчи босқичи (умумий ўрта таълим мактаблари)да 20500 нафар мактаб ўқувчилари иштирок этиш-

УЧИНЧИ БОСҚИЧГА ЙЎЛЛАНМА БЕРИЛДИ

ди, — деди Тошкент шаҳар Собир Рахимов туман ХТБ методисти Вадим Кузменко. — Беллашувлар нихоятда қизғин тарзда ўтди. Иккинчи босқич(туман(ша-

Дарҳақиқат, иккинчи босқич беллашувлари ана шу каби жиҳатлари билан ибратли бўлди. Мусобақаларда баскетбол бўйича қизлар ўртасида 242-мактаб,

“Olimpiada umidlari — 2001”

хар) мусобақалари)да эса 3000 га яқин ўғил-қизлар мурасасиз баҳс юритишди. Баҳсларда энг сара командалар, энг сара ўғил-қизлар кашф қилинаётгани қувонарлидир.

Ўсмирлар ўртасида 233-мактаб, волейбол турнирида қизлар ўртасида 242-мактаб, ўсмирлар ўртасида 111-мактаб, шахмат бўйича 46-мактаб, стол теннисдан 249-мактаб, қўл тўпи

бўйича қизлар ўртасида 165-мактаб, ўсмирлар ўртасида 24-мактаб командалари ғолиблик шохсупасига кўтарилдилар. Энг муҳими, у ерда зўр, истеъдодли йигит-қизлар “ярқ” этиб кўзга ташланди.

Собир Рахимов тумани халқ таълими бўлимига қарашли 133-мактаб ва 119-мактаб футбол жамоалари мусобақалари финал босқичини ҳам кўпчилик кизиқиб томоша қилишди. Гап шундаки, бу жамоалар кучлари асосий вақтда бир-бирларига тенг келиб қолди — 1:1. Қўшимча берилган вақтда эса омад 119-мактаб футболчиларига қилиб боқди. Ҳисоб 4:2.

Спортнинг енгил атлетика тури бўйича ўтказилган 100; 200 м., 400., 3000 м.га югуриш, узунликка, баландликка сакраш, 4 x 100 м.га эстафета мусобақалари ҳам ғоят қизикарли, кескин курашларга бой бўлди. Қисқаси, энг сара командалар учинчи босқичда беллашиш ҳуқуқини қўлга киритдилар.

К.МАТҚУРБОНОВ

Суратларда: “Олимпиада умидлари — 2001” спорт мусобақаларидан лавҳалар акс эттирилган.

Равиль АЛЬБЕКОВ олган суратлар.

РОНАЛЬДО ОЧ ҚОЛМАЙДИ

Футбол юлдузларининг машаққатли ва ҳавас билан қарайди. Аслида хабарларда кўрсатиладиган муболағали микдорлар ўйинчилар киссасидан қайтариб олинар экан. Трансфернинг моҳияти шундан иборат эканки, бунда спортчининг йиллик маоши бир неча баробар ошар экан. Аникроғи, кўрсатиладиган трансфер қийматининг кам қисми ўйинчига теғар экан. 1997 йилда 20 ёшли юлдуз Рональдони Миланнинг “Интер” жамоаси сотиб олганда ҳам айнан шундай ҳодиса кузатилган.

Уни “Барселона” 27,5 миллион долларга “пуллаган”. Шундан Рональдо 3,6 млн. доллар олган. Бундан ташқари у 1999 йилда “Интер”нинг ҳар бир ғалабаси, чемпионлар лигаси дағи иштироки, урган ҳар бир тўпи, Италия биринчилиги ва кубогидаги ғолиблиги учун 5 миллион ишлаб олган. Шу қабилар ва автомобил гилдирақларини реклама қилишидан тушадиган маблағлар Рональдони бошқаларга ўхшаб “қашшоқлашиб” қолишидан асраб келмоқда.

Воҳид БОЙМУРОДОВ тайёрлади.

ФУТБОЛ БЎЙИЧА Х ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ ЧЕМПИОНАТИ (ОЛИЙ ЛИГА)

Олий лига жамоалари футбол бўйича Х Ўзбекистон миллий чемпионати бошлашди. Қуйида бўлиб ўтган икки тур натижалари, кейинги тур жуфтликларини ҳамда иккинчи турдан кейинги вазиятни эътиборингизга ҳавола қилаёмиз.

29 ИЮЛДАН 12 АВГУСТГАЧА

Ёдингизда бўлса ўтган йилнинг январ ойида ФИФА томонидан биринчи бор уюштирилган клублар ўртасидаги жаҳон чемпионатида мезбон — Бразилиянинг “Коринтианс” клуби ғолиб чиққан эди. Бу йил уюштирилаётган иккинчи чемпионат 29 июлдан 12 августгача Испанияда бўлиб ўтади. Мазкур биринчиликда дастлабкидан фарқли ўлароқ, 12 та жамоа ғолиблик учун баҳс юритади. Учрашувларни эса мамлакатдаги уч ўйингоҳ — Мадриддаги “Сантьяго Бернабеу”, “Висенте Кальдерон”, “Риасор” қабул қилади. Жамоалар уч гуруҳга бўлинган ҳолда ғолиблик учун беллашади. Энг юқори поро-надан жой олган жамоалар ва энг яхши натижага эга иккинчи ўрин соҳиби ярим финалда куч синашади. Қуйида мусобақа иштирокчилари билан танишасиз.

Осиёдан,

“Жубило Ивата” (Япония) Осиё суперкубоғи-1999 ғолиби, “Ал-Хилол” (Саудия Арабистони) Осиё суперкубоғи-2000 соҳиби.

Океаниядан,

“Уоллонгонг Вулвз” (Австралия) “Океания чемпионлар лигаси 2000” ғолиби.

Африкадан,

“Хорст оф оук” (Гана) “Африка чемпионлар лигаси-2000” ғолиби. “Замалек” (Миср) Африка кубок эгалари кубоғи-2000” соҳиби.

Коннеболадан,

“Палмейрас” Бразилия Либертадорес кубоғи ғолиби-1999. “Бока хуниорс” Аргентина Либертадорес кубоғи-1999 соҳиби.

Конкакафдан,

“ЛГ Гэлэкси” (АҚШ) Конкакаф чемпионлари кубоғи-2000 соҳиби. “СД олимпия” (Гондурас) Конкакаф чемпионлари кубоғи-2000 ғолиби.

УЕФАдан

“Реал” (Испания) Европа чемпионлари лигаси -2000 ғолиби. “Галатасарой” (Туркия) УЕФА супер кубоғи -2000 ғолиби. “Депортиво” (Испания).

Мезбон. Эслатиб ўтаёмиз “Депортиво” клуби чемпионатни уюш-тирган давлат вакили сифатида қатнашиш ҳуқуқини олган.

Санжар МУХСИМОВ тайёрлади.

“ИРТИШ” ФИНАЛДА

Эрон пойтахти Техрон шаҳрида ўтказилган Осиё кубок эгалари кубоғи баҳсларида қатнашган Қозоғистоннинг “Иртиш” (Павлодар) жамоаси гуруҳда биринчи ўринни эгаллаб, финалга йўл олишди. Энди уларнинг рақиби Шарқий Осиё жамоаларида ташкил топган гуруҳ ғолиби бўлади.

КУРАШИМИЗ ВЕНГРИЯДА

Ха, август ойида Будапешт шаҳри дунёнинг мана-ман деган полвонларини ўзбек кураши бўйича учинчи жаҳон чемпионатида қорлайди. Дунёнинг беш қитъасидан келган юзлаб полвонлар ташрифи баралла башорат қилинмоқда. Ушбу мусобақаларга 27 апрель — 3 май кунлари Самарқандда асримизнинг биринчи қитъа чемпионати бўлиб ўтади. Яқинда “ЖАР”да кечган мамлакат чемпионати ғолиблари мана шу Осиё биринчилиги учун гиламга тушадиган курашчиларимизни саралаб берганди: Ф. Тўраев (81 кг.), Б. Авазов (90 кг.), Ш. Хўжаев (100 кг.), Н. Музаффаров (+100 кг.), Д. Чориев (мутлақ вазн), Б. Жусимбеков (73 кг.), Т. Ўтаев (66 кг.), Ў. Эгамов (60 кг.). Юқорида номлари зикр этилган курашчиларимиз — ғолиблар сифатида III жаҳон чемпионатида йўл олса, ўзбек курашининг Олимпиада ўйинлари таркибига кириши сари яна бир қадам бўларди.

К. АЛИОХУНОВ

II ТУР. 13 март (сешанба)	
10. Пахтакор - Насаф	0:2
11. Металлург - Сурхон	2:1
12. Дўстлик - Қизилқум	1:0
13. Кимёгар - Бухоро	0:1
16. Зарафшон - Андижон	5:1
17. Турон - Нефтчи	0:2
14 март (chorshanba)	
14. Трактор - Сўғдиёна	2:0
15. Академия - Самарқанд-Д	1:2

I ТУР. 10 март (шанба)	
1. Пахтакор - Сурхон	5:0
2. Металлург - Насаф	0:1
3. Дўстлик - Бухоро	3:1
4. Кимёгар - Қизилқум	0:1
5. Зарафшон - Нефтчи	1:1
6. Турон - Андижон	2:1
9. Семурғ - Навбахор	0:2
11 март (якшанба)	
7. Трактор - Самарқанд-Д	5:1
8. Академия - Сўғдиёна	4:0

III ТУР. 31 март (шанба)	
18. Семурғ - Пахтакор	
19. Навбахор - Металлург	
20. Сурхон - Дўстлик	
21. Насаф - Кимёгар	
22. Бухоро - Зарафшон	
23. Қизилқум - Турон	
24. Нефтчи - Трактор	
25. Андижон - Академия	
26. Самарқанд-Д - Сўғдиёна	

Иккинчи турдан кейинги вазият

	Ў	Ю	Д	М	Т-Н	О
1. «Трактор»	2	2	0	0	7-1	6
2. «Насаф»	2	2	0	0	3-0	6
3. «Дўстлик»	2	2	0	0	4-1	6
4. «Зарафшон»	2	1	1	0	6-2	4
5. «Нефтчи»	2	1	1	0	3-1	4
6. «Пахтакор»	2	1	0	1	5-2	3
7. «Академия»	2	1	0	1	5-2	3
8. «Навбахор»	1	1	0	0	2-0	3
9. «Металлург»	2	1	0	1	2-2	3
10. «Қизилқум»	2	1	0	1	1-1	3
11. «Турон»	2	1	0	1	2-3	3
12. «Бухоро»	2	1	0	1	2-3	3
13. «Самарқанд-Д»	2	1	0	1	3-6	3
14. «Кимёгар»	2	0	0	2	0-2	0
15. «Семурғ»	1	0	0	2	0-2	0
16. «Андижон»	2	0	0	2	2-7	0
17. «Сурхон»	2	0	0	2	1-7	0
18. «Сўғдиёна»	2	0	0	2	0-6	0

ЧЕМПИОНЛАР ЛИГАСИДА ЧОРАК, УЕФА КУБОГИДА ЯРИМ ФИНАЛЧИЛАР МАЪЛУМ БЎЛДИ

Чемпионлар лигасининг гуруҳ баҳслари якунланиб, чорак финалчилар номлари маълум бўлди. Унга қўра энг “шов-шув”га сабаб бўлган сифатида чорак финалчи жамоалар ичида Италия жамоаларининг йўқлигидир. Испания ва Англиянинг учтадан жамоаларига Олмония ҳамда Туркиянинг биттадан жамоаси қўшилиб ярим финалга йўлланма учун кураш олиб боришади.

Булар: “Реал”, “Валенсия”, “Депортиво” (Испания), “Манчестер Юнайтед”, “Лидс”, “Арсенал” (Англия), “Бавария” (Олмо-

ния) ҳамда “Галатасарой” (Туркия).

Шунингдек, УЕФА кубоғи учун курашувчи жамоалар ҳам ярим финалчилар номлари маълум бўлди.

“Эйнсховен” (Голландия) — “Кайзерслаутерн” (Олмония) 0:1(0:1),

“Селта” (Испания) — “Барселона” (Испания) 3:2(1:2),

“Райо Вальекано” (Испания) — “Алавес” (Испания) 2:1(0:3),

“Ливерпуль” (Англия) — “Порту” (Португалия) 2:0(0:0). (Қавс ичида биринчи учрашув натижалари).

ХАЛҚЛАР ДҶУСТАЛИТИ
САРОЙИДА

2001 йил 14 апрел соат 19.00 да

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист
Маҳмуджон АЗИМОВижросида театрлаштирилган
концерт

Дастуримиз меҳмонлари — халқ артистлари:

Ёқуб Аҳмедов
Тешавой Мўминов**Эркин Комилов**
Муҳаммадали Абдуқундузов
Афзал РафиқовЎзбекистонда хизмат кўрсатган маданият хо-
дими

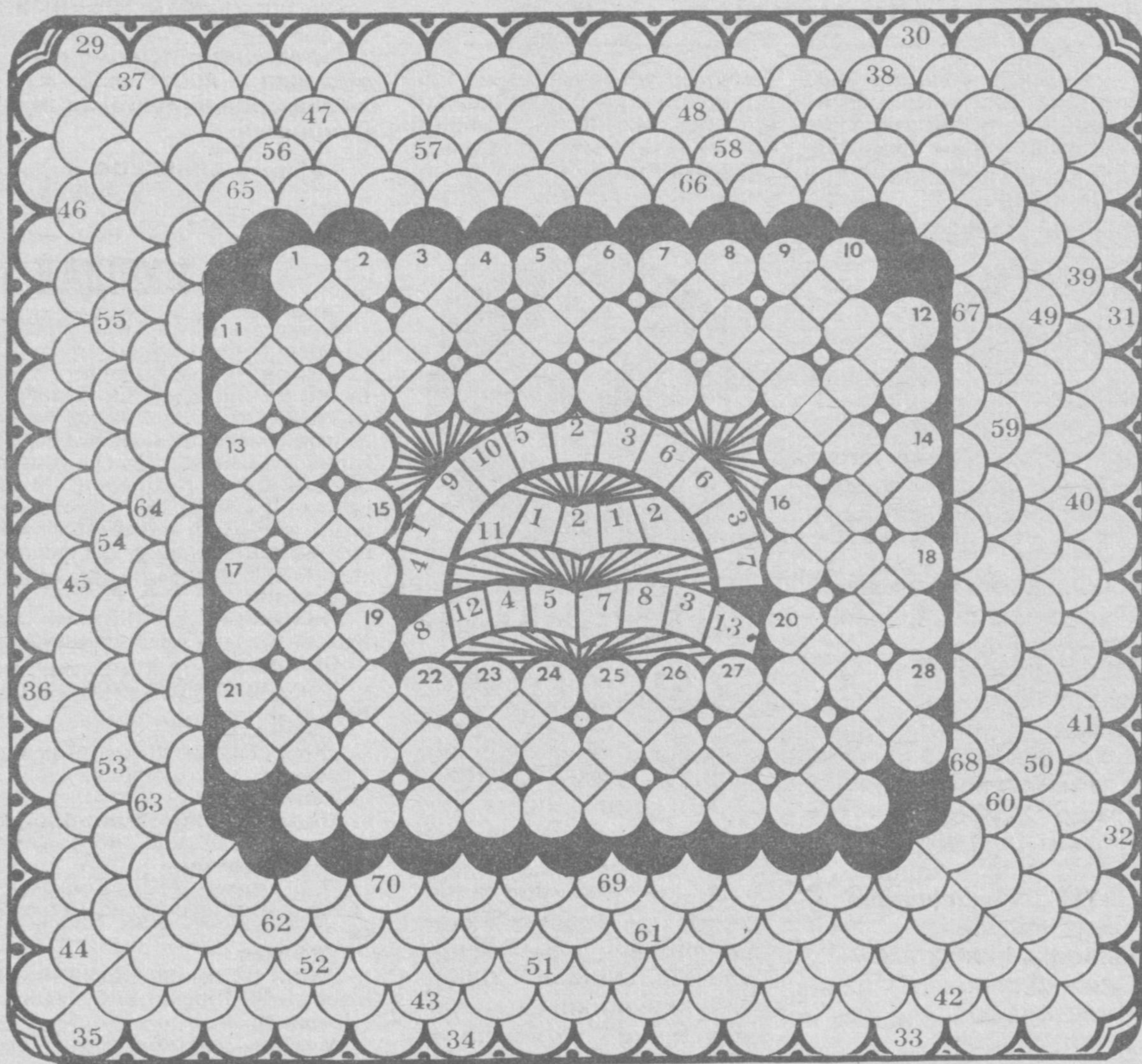
Халқимизнинг севимла шоираси онахонимиз

ТУРСУНОЙ СОДИҚОВА

Дастурни Ўзбекистон халқ артисти

Мирзоҳид Раҳимов ҳамда Ўзбекистонда хизмат
кўрсатган артист Зухра Ашуровалар
олиб борадилар«**HUQUQ ASOSLARI**»

(MUAMMONOMA, KROSSVORD CHAYNVORD-TEST)

Shakl markazidagi raqamlarda
yurtboshimizning ibratli
so'zlari yashiringan. Ularni
quyida ta'riflanib, raqamlarda
ifodalangan so'zlar asosida
harflar bilan almashtirib bilib
oling.OCHQICH SO'ZLAR: 1. Ona
zamin, sayyora-12,13.
2. Biror faoliyatni amalga
oshirish tartibi-1,9,1,6.
3. Kishining jamiyatdagi
obro', e'tibori-2,5,8,13.
4. O'ta donolik bilan aytilgan
so'z, ibora-11,3,7,4,5,10.**KROSSVORD**DIAGONAL BO'YICHA: 1.Ma'lum
bir vaziyat, ahvol. 2.Meros olish
huquqiga ega bo'lgan shaxs.
3.Davlat hokimiyati tomonidan
belgilanadigan va qo'riqlanadigan,
jamiyatda kishilarning o'zaro
munosabatlarini tartibga soladigan
qonun-qoidalar majmui.
4.O'zbekiston Respublikasining
Konstitutsiyasi moddasidan:
"O'zbekiston Respublikasining
butun hududida yagona...
o'rnatiladi". 5.Betaraf kishi.
6.Davlat hokimiyati tomonidan
qabul qilinadigan hamma uchun
majburiy bo'lgan qoida. 7. Ma'lum
bir muddatga saylanadigan davlat
rahbari. 8. Har jihatdan hur, ozod.
9. Do'st, tengdosh. 10. Rasmiy
yozma murojaat. 11. Ma'lum
sohaga oid qonun-qoidalar
majmui. 12.Rasmiy hujjatning
mustaqil bo'limi. 13.Ishonchni
aniqlash usuli. 14.Ish-faoliyatda
darajani belgilovchi nom. 15.
Keltirilgan zarar uchun
to'lanadigan mablag'. 16. Insonni
o'z obro'sini ardoqlash tuyg'usi.
17.Davlatning ijroiya organi.
18.Kishilar, tashkilotlar o'rtasidagi
aloqa, muomala. 19.Bosh
qomusimizdan: "Har kim... olish
huquqiga ega". 20.Davlat
tomonidan belgilangan huquqi va
xususiy shaxslardan, aholidan
undiriladigan to'lov. 21.Davlat
mukofoti ramzi. 22.Biror narsaning
miqdorini aniqlash, inobatga olish.
23.Ma'lum bir masalaga oid qabul
qilingan yo'l-yo'riq. 24.Biror
narsaning evaziga to'lanadigan
haq. 25.O'zining haqligini
tasdiqlash uchun aytiladigan so'z,
ont. 26.Yomonlik uchun o'ch
olish. 27.Davlat boshlig'i
tomonidan tayinlanadigan ma'lumsohaga mas'ul rahbar. 28.Biror
faoliyatni amalga oshirishda
tashkilotlar o'rtasidagi kelishuv.**CHAYNVORD**29.Davlatning asosiy qonuni,
qomus. 30.Huquq himoyachisi,
mutaxassis. 31.Ijtimoiy, xo'jalik
birlashmasi yoki davlat
muassasasi. 32.Jinoyat
sabablarini o'rganish jarayoni.
33.Ma'muriy-hududiy bo'linma.
34.Biror narsa olganlik haqidagi
tasdiqlangan rasmiy hujjat. 35.
Ma'lum bir narsaning haqligidan
dalolat beruvchi dalil. 36.Davlattomonidan qabul qilingan rasmiy
qoidalarga qat'iy amal qilinishi.
37.Jinoiy ishlarni tekshirib,
aniqlovchi mutaxassis. 38.
Faoliyatni amalga oshirishdagi
rioya qilinadigan ma'lum izchillik.
39.Har bir fuqaroning ado etishi
majburiy bo'lgan vazifalari majmui.
40.Maqsadga erishish yo'lidagi
tadbir. 41. Sud muassasalari
majmui. 42. Tashkilotlar o'rta-
sidagi kelishmovchilikni ko'rib
chiqib hal etuvchi tashkilot. 43.
Kishilar guruhi, xaloyiq. 44.
Muhokama uchun aytilgan fikr. 45.
Davlat boshlig'ining qonunkuchiga ega bo'lgan buyrug'i.
46.Yangi oila bunyod bo'lishidagi
rasmiy marosim. 47.Buyuk faqih**Foziljon OROPOV tuzdi.****Gazetamizning shu yil 10 mart sonida berilgan****"SHE'RIYAT" Aylanma krossvord va muammonoma-test javoblari:**Belgilangan xonadan soat mil yo'nalishida raqam atrofiga:
1.Manzuma. 2.Aruz. 3.Istitora. 4.Qays. 5.Ballada. 6.Misra. 7.Chiston. 8.Maqol.
9.Murabba'. 10.Badiha. 11.Baxtiyor. 12.Ruboiy. 13.Xorazmiy. 14.Xamsa. 15.Maxmur.
16.Majoz. 17. "Navbahor". 18.Kunxon. 19.Mufradot.20.Jamshid. 21.Majlisiiy. 22.Devon.
23.Tuyuq. 24.Baxshi. 25.Vosifiy. 26.Absol. 27.Mushoira. 28.Sonet. 29.Naqorat.**"MUSHOIRA" MUAMMONOMASI**OCHQICH SO'ZLAR: 1.Shoh. 2.O'zbekistondir. 3.Etding. 4.Vatanim. 5.Toy.
6.Mo'jizalar.
She'r: She'ning sozi to'rt satr,
To'rt ajoyib—zo'r satr
Shoir odam o'zini
To'rt satrda ko'rsatur.
Erkin VOHIDOV Tolib YO'LDOSHA.**Ma'rifat****ТАБСИС
ЭТУВЧИЛАР:**Ўзбекистон Халқ
таълими вазири,
Ўзбекистон Олий ва
ўрта махсус таълим
вазири, Таълим ва фан
ходимлари касаба
уюшмаси Марказий
Кўмитаси.**Бош муҳаррир:
Ҳалим САИДОВ**Таҳрир ҳайъати: Йўлдош АҲМЕДОВ, Жумана-
зар БЕКНАЗАРОВ, Икром БУРИБОЕВ, Шукур
ЖОНБОВ, Фахриддин КАРИМОВ(масъул котиб),
Қурбонбой МАТҚУРБОНОВ, Нўмонжон РАҲИМ-
ЖОНОВ, Йўлдош САИДЖОНОВ, Абдусамат
РАҲИМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Хулкар
ТҲИМАНОВА, Саъдулла ҲАКИМОВ, Уткир
ҲОШИМОВ«Шарқ» нашриёт-матбаа акционерлик компанияси босмахонаси.
Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси 41-уйРақам ва далиллар ҳаққонийлиги учун мақолалар муаллифлари
масъулдирлар. Фойдаланилмаган мақолаларга жавоб қайтарил-
майди. «Маърифат»дан материалларни кўчириб босиш таҳририят
руҳсати билан амалга оширилиши шарт.МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент, Матбуотчилар
кўчаси, 32.
ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб—136-56-42, хатлар ва
оммавий ишлар бўлими—136-54-23.Газета материаллари таҳририятда терилди
IBM компьютерида
Лилия БИНАШЕВА ва Малоҳат ТОШЕВА саҳифалади.
Навбатчи муҳаррир: Хулкар ТҲИМАНОВА,
Навбатчи: Хусан НИШОНОВ.Газета Ўзбекистон Респуб-
ликаси Давлат Матбуот
Кўмитасида № 20 рақам
билан 12 июнь 1998 йил
рўйхатга олинган.
ИНДЕКС: 149, 150.
Г-2217. Тиражи 38.105.
Г. 1 2 3 4 5 6
Ҳажми 4 босма табоқ,
Офсет усулида босил-
ган, қоғоз бичими А-3.Босишга топшириш
вақти — 20.00.
Топширилди — 19.00